

Stenografični zapisnik

trinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 12. maja 1893.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Vladni zastopnik: c. kr. dvorni svetnik in voditelj deželne vlade baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi člani razun: ekselenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg, Janez Mesar. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XII. deželno-zborske seje dne 10. maja 1893.
2. Naznanilo deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 71. Poročilo deželnega odbora glede določitve gotovega časa za vsakoletno sklicanje deželnega zbora.
4. Priloga 70. Poročilo finančnega odseka o načrtu zakona glede osušenja Ribniških in Kočevskih dolin (k prilogi 53.)
5. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi ceste Hrib-Sodražica (k prilogi 47.).
6. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora in sicer o:
 - a) § 3. C. Zdravstvene stvari;
 - b) § 7. Deželni zavodi in zakladi;
 - c) § 8. Šolstvo.
7. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Kersnika glede slamarske obrti v Domžalah.
8. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Murnika zaradi prenehanja reformne tarife južne železnice.
9. Priloga 69. Poročilo upravnega odseka o načrtu zakona glede plačevanja stroškov za straže pri živinskih kužnih boleznih (k prilogi 34.).
10. Ustno poročilo upravnega odseka glede cestne zgradbe iz Moravč čez Zalog in Krtino do Želodnika (k prilogi 54.).
11. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji:
 - a) učiteljske vdove Katarine Schmidt za pokojnino;
 - b) županstva v Kaplvasi za podporo odotni požarni brambi za napravo gasilnega orodja;
 - c) o prošnji prve Vipavske sadjarske zadruga na Slapu za podporo.

Stenographischer Bericht

der dreizehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 12. Mai 1893.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: k. k. Hofrath und Leiter der Landesregierung Victor Baron Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Erwin Graf Auersperg, Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

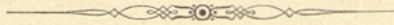
1. Lesung des Protokolles der XII. Landtags-Sitzung vom 10. Mai 1893.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 71. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Festsetzung eines bestimmten Zeitpunktes für die alljährliche Einberufung des Landtages.
4. Beilage 70. Bericht des Finanzausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Entwässerung des Reifnitzer und Gottscheer Thales (zur Beilage 53).
5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Hrib-Soderschitz (zur Beilage 47).
6. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses über den Rechnungsausschusses, und zwar über:
 - a) § 3. C. Sanitäts-Angelegenheiten;
 - b) § 7. Landesankalten und Fonde;
 - c) § 8. Unterrichtswesen.
7. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Kersnik inbetreff der Stroh-Industrie in Domschale.
8. Begründung des selbständigen Antrages des Abgeordneten Herrn Murnik wegen Änderung des Reformtarifes der Südbahn.
9. Beilage 69. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Tragung der Kosten für die Aufstellung von Wachen bei Viehheuchen (zur Beilage 34).
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend den Straßenbau Moräutsch-Salogs-Kertina-Zelodnik (zur Beilage 54).
11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition:
 - a) der Lehrerswitwe Katharina Schmidt um Pensionsbewilligung;
 - b) des Gemeindeamtes in Kaplvasas um Subvention für die dortige Feuerwehre zur Anschaffung von Feuerlöschrequisiten;
 - c) der ersten Wippacher Obstgenossenschaft in Slap um Subvention.

12. Ustno poročilo finančnega odseka gledé zgradbe kopališča na Studenci (k prilogi 62.).

12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau einer Badeanstalt in Studenz (zur Beilage 62).

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.
 Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XII. deželnozbornice seje dne 10. maja 1893.**1. Lesung des Protokollses der XII. Landtagsitzung vom 10. Mai 1893.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik XII. seje v nemškem jeziku. — Sieht das Protocoll der XII. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v prečitnem zapisniku? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
 Če ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Točka 3. dnevnega reda je:

3. Priloga 71. Poročilo deželnege odbora gledé določitve gotovega časa za vsakoletno sklicanje deželnege zbor.**3. Beilage 71. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Festsetzung eines bestimmten Zeitpunktes für die alljährige Einberufung des Landtages.**

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Prestopimo k 4. točki to je:

4. Priloga 70. Poročilo finančnega odseka o načrtu zakona gledé osušenja Ribniških in Kočevskih dolin (k prilogi 53.).**4. Beilage 70. Bericht des Finanzausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Entwässerung des Reifnißer und Gottscheer Thales (zur Beilage 53).****Poročevalec Višnikar:**

Visoki zbor! Poročati imam v imenu finančnega odseka o načrtu zakona gledé osušenja Ribniških in Kočevskih kotlin. Načrt zakona, ki ga je predložil deželni odbor, je finančni odsek deloma spremenil, kakor razvidite iz priloge 70. V tej prilogi so navedeni tudi razlogi te premenitve. Sklicevaje se na te razloge, omeniti mi je še, da bode s tem zakonom pomagano Kočevskemu okraju in delu Ribniškega okraja od Zlebiča do Goriče vasi. Kakor je že v ti-

skanem poročilu omenjeno, obžalovati je, da se niso sprejele v načrt tudi rupe pri Goriči vasi, sv. Marjeti in pri Rakitnici, ker bi se bilo s tem veliko pripomoglo k osušenju teh dolin. Kolikor mi je znano, provzročujeta največje škode ravno potoka Ribnica in Rakitnišca, katera popljavljata skorej vsako leto lepo in plodovito dolino. Osobito Rakitnišca preplavlja 4 mline tako, da sta dva včasih popolnoma čez streho pod vodo, dva pa deloma.

Po teh opazkah predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Priloženemu načrtu zakona se pritrjuje.

2.) Deželnemu odboru se nalaga, da temu načrtu zakona izprosi Najvišje potrjenje.

1.) Dem anruhenden Gesetzentwurfe wird die Zustimmung erteilt.

2.) Der Landesausschuss wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

Omeniti mi je še, da so v načrtu zakona v prilogi 70., popraviti sledeče tiskovne pomote:

V slovenskem tekstu je v § 1., drugi odstavek, prva vrsta, izbrisati vejica po besedi „prispevkov“ in § 3., tretja vrsta, je vriniti vejica po besedi „zaklada“.

V nemškem tekstu je v § 1., drugi odstavek, zadnja beseda „einzunehmen“ premeniti v „einzurechnen“ potem v § 4., v prvi vrsti, je beseda „Verbauungswerke“ premeniti v „Verbauungswerke“ v tretji vrsti je beseda „geichgütten“ premeniti v „gleichgütten“ in v četrti vrsti je po besedi „und“ uvrstiti beseda „ist“.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo. Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v specijalno debato in prosim gospoda poročevalca da prebere § 1. načrta zakona.

Poročevalec Višnikar:

§ 1. se glasi:

§ 1.

Osuševalna dela v Ribniških in Kočevskih dolinah se izreka za podjetje, katero je izvršiti iz deželnih pripomočkov, s pogojem, da k na 12.000 gld proračunjeni potrebsčini prispevajo državni izboljševalni zaklad v zmislu državnega zakona z dné 30. junija 1884. l., drž. zak. št. 116, s petdesetimi odstotki, udeležene občine z desetimi odstotki in Trboveljsko društvo za premogokop z desetimi odstotki.

Pri razdelitvi občine zadevajocih prispevkov vračunati je znesek 300 gld., katerega je že zagotovila občina Ribnica, v na to občino spadajoči prispevek.

Prispevek udeleženih občin razdeli med nje deželni odbor, ako se občine same ne morejo v tem oziru zjediniti.

§ 1.

Die Entwässerungsarbeiten in den Kesselthälern von Reifniß und Gottschee werden als ein aus Landesmitteln auszuführendes Unternehmen unter der Voraussetzung

erklärt, daß zu dem auf 12.000 fl. veranschlagten Erfordernisse der staatliche Meliorationsfond im Sinne des Reichsgesetzes vom 30. Juni 1884, R. G. B. Nr. 116, fünfzig Procent, die interessierten Gemeinden zehn Procent und die Trifailer Kohlenwerksgesellschaft zehn Procent beitragen.

Bei der Auftheilung der die Gemeinden treffenden Beitragsleistung ist der von der Gemeinde Reifnitz bereits zugesicherte Betrag von 300 fl. in die auf diese Gemeinde entfallende Beitragsquote einzurechnen.

Was den Beitrag der interessierten Gemeinden betrifft, so ist die Vertheilung derselben, sofern sich diesbezüglich die Gemeinden selbst nicht einigen können, vom Landesaussschusse vorzunehmen.

Pri tem paragrafu je nasvetoval deželni odbor, da naj prevzamejo interese 30%, dežela pa samo 20%. Po tem nasvetu bi na deželo prišlo 2400 gld., in ker se je za te namene že leta 1892. dovoljeni kredit 2000 gld. prihranil, bi torej dežela po tem predlogu samo še 400 gld. imela prispevati. Dalje je deželni odbor predlagal, da naj interese prevzamejo 50%, torej 3600 gld. Ker je Trboveljsko društvo že obljubilo prispevek 1200 gld., ali 10%, bi prišlo na druge interese še 2400 gld. Od teh 2400 gld. je Ribniška občina privolila 300 gld., tako da bi še primanjalo 2100 gld. kateri znesek bi se imel na interese razdeliti. Ker bi bilo pa gotovo težko, toliko dobiti od interesentov in bi to provzročilo mnoge in dolgotrajne obravnave, predlaga finančni odsek, da se določi prispevek interesentov na 20%, enako kakor se je to zgodilo pri zakonih o uravnanji potoka Mirne in hudournika Pišence. Po tem predlogu spada torej na vse interese 20%, ali 2400 gld. Ker je Trboveljsko društvo že obljubilo prispevek 1200 gld., preostaja še 1200 gld. in po odbitku prispevka Ribniške občine v znesku 300 gld., še nepokritih 900 gld. Finančni odsek je mnenja, da se bode teh 900 gld. lažje iztirjalo in naložilo prizadetim občinam, kakor posameznim posestnikom, ki so res prizadeti v ogromnem številu.

Predlagam torej, da se sprejme § 1., kakor sem ga prečital.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod dvorni svétnik baron Hein ima besedo.

S. k. Sofrath Baron Hein:

Das hohe k. k. Ackerbauministerium hat bei den Verhandlungen über den gegenwärtig in Berathung stehenden Gesetzentwurf einen Beitrag von 50% aus dem Meliorationsfonde in Aussicht gestellt und ist damit bis an die äußerste Grenze dessen gegangen, was nach den Bestimmungen des Gesetzes vom 30. Juni 1884 überhaupt möglich erschien; dieses Gesetz bestimmt nämlich den Maximalbeitrag des Meliorationsfondes mit 50% der veranschlagten Kosten. Das hohe k. k. Ackerbau-Ministerium hat sich auf diesem Standpunkt gestellt im Hinblick auf die mißliche pecuniäre Lage der theilhaftigen Gemeinden und Interessenten, ferner, weil die Interessenten, die hauptsächlich in Betracht kommen, die Trifailer

Kohlenwerksgesellschaft und die Gemeinde Reifnitz, freiwillig zu bedeutenden Beitragsleistungen nämlich von 1200 fl. respect. 300 fl. sich entschlossen haben, und weil das hohe k. k. Ackerbauministerium von der Vorausssetzung ausgegangen ist, daß der hohe Landtag den Rest der unbedeckten Summe auf den Landesfond übernehmen werde.

In der Vorlage, welche von Seite des Landesaussschusses dem hohen Landtage zugekommen ist, wird dagegen auf eine 30%ige Beitragsleistung der Interessenten reflectirt; das ist das Maximum, zu welchem die Interessenten überhaupt herangezogen werden können.

Indem ich diesen Anlaß ergreife, um dem geehrten Ausschusse, in dessen Hände die Berathung des Antrages des löblichen Landesaussschusses gelegt war, für das durch die Herabsetzung des Interessentenbeitrages von 30% auf 20% der Regierung bewiesene Entgegenkommen den Dank auszusprechen, kann ich doch nicht umhin, das hohe Haus zu ersuchen, den Intentionen des hohen Ackerbauministeriums auch weiterhin Rechnung zu tragen, und sich mit der Beitragsleistung der Trifailer-Kohlenwerksgesellschaft per 1200 fl. und der Gemeinde Reifnitz per 300 fl. zu begnügen und den Rest auf den Landesfond zu übernehmen. Es geschieht dies nicht nur im Hinblick auf die Lage der Interessenten, sondern auch deshalb, weil die Einbringung von Interessentenbeiträgen, welche nicht bezahlt werden könnten, das ganze Unternehmen verzögern würde, eine Verzögerung, welche gewiß nicht im allgemeinen Interesse gelegen ist, zumal in jenen Gegenden das Bewußtsein herrscht, daß die fögleiche Durchführung der Arbeiten mit Rücksicht auf den gegenwärtig stattfindenden Bahnbau nothwendig erscheint, ein Bewußtsein, welches dazu geführt hat, daß, bevor der Entwurf wirklich Gesetz geworden ist, diese Arbeiten theilweise mit Gewährung eines Staatsvorschusses bereits in Angriff genommen wurden. Ich möchte also den geehrten Herren nochmals nahe legen, auf weitere Beiträge der Interessenten, die sich ja nur auf 900 fl. belaufen werden, zur verzichten und den ganzen Rest auf den Landesfond zu übernehmen.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoka zbornica! Prav z veseljem pozdravljam podjetje osuševanja Ribniških in Kočevskih kolčin; je glede doneskov, ki bi imeli pripasti interesentom, zdi se mi, da slavni finančni odsek ni bil popoloma dobro poučen. V poročilu njegovem se namreč imenujejo katasterske občine Sušje, Jurjevica, Gorenjavas, Ribnica, Goričavas in Prigorica. Med temi nastetimi davčnimi občinami se pa nahajajo tudi take, katerim nameravana odpeljava vode ne bode čisto nič koristila. V prvi vrsti ne bode imela nikakoršne koristi davčna občina Sušje, kajti voda se bode šele pod jezom mlina Janeza Rusa odpeljala v tako imenovani požiralnik Tentera, kar bo pač koristilo dolnjim posestnikom oziroma občinam, zgornjim pa čisto nič. Ako bi se daljši jarek napravil in odpeljala

voda nekoliko višje, namreč nad jezom omenjenega mlina, namreč v Brežah v Jurjevski davčni občini, potem bi bilo to na korist tudi davčni občini Sušje, ali tako pa ne. Ko je bila komisija na lici mesta, bil sem tudi jaz povabljen kot izvedenec in prizadeval sem si doseči, da bi se voda odpeljala na višjem mestu, akoravno so Sušnjanci soglasno nasprotovali, ker se bojé, da bi jim odpeljava vode škodovala. Zatorej si bodem usojal pozneje staviti predlog, ki meri na to, da se vasi, katere nimajo nobene koristi od odpeljave vode, ne pritegnejo k prispevku 10⁰/o.

Nadalje imate katastersko občino Jurjevica. Vasi Kot in Jurjevica nimajo nobenih zemljišč ob jarku, prizadeti so edino le nekateri posestniki iz vasi Breže. Druge vasi, Kot in Jurjevica, bi se po krivem pritegnile k prispevku.

Isto velja glede katasterske občine Gorenjovas.

V tej davčni občini se nahaja n. pr. vas Breg. Kolikor je posestnikov iz te vasi, nimajo niti najmanjšega zemljišča, katero bi kedaj bilo preplavljeno, kar je tudi častitemu gospodu poročevalcu dobro znano. Pač pa pri vsaki povodnji preplavlja voda njive, ki so last graščine Willingrain. V davčni občini Gorenjovas imate še vasi Dolenje Laze in Zapovše, kateri sicer ne ležite na hribu, pa jima voda vender ne preplavlja zemljišč, če je še tako velika.

Z ozirom na to torej, da bi bilo krivično, ako bi morale za odpeljavo vode prispevati tudi vasi, katere niso prizadete, in ker bi želel, da se od dotičnega prispevka izvzamejo vasi, ki sem jih ravnokar naštel, prosim, da izvoli visoka zbornica pritrčiti mojemu dodatnemu predlogu, ki se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da se pri razdelitvi občinskih doneskov ozira na posamezne vasi, katere ta odpeljava vode nič ne zadeva*.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo dodatni predlog gospoda poslanca Pakiža, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati. Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Višnikar:

Visoki zbor! Navedbe, ki smo jih slišali od častitega gospoda vladnega zastopnika, so resnične. Poljedelsko ministerstvo je, kakor je razvidno iz dopisov c. kr. deželne vlade z dné 4. aprila 1893 št. 4815 in z dné 2. maja t. l. št. 619, v istini mislilo, da bode dežela prevzela ves še nepokriti znesek 4500 gld. Jaz sam sem v finančnem odseku to tudi predlagal, ali glavni povod, da se ta predlog ni sprejel, je bil ta, ker bi se ž njim ustvaril prejudic in to je tudi uzrok, da ne morem zagovarjati takega predloga, akoravno bi bil osobno za olajšavo prizadetih občin.

Na opazke gospoda tovariša Pakiža moram omeniti, da se v zakonu nikjer ne predlaga, na ka-

tere občine naj se nepokriti znesek 900 gld. razdeli. Kanal pri Žlebiči se napravi ob meji katasterske občine Sušje in resnično je, da davčna občina Sušje nima direktne koristi od tega, ker bode kanal ravno ob meji napravljen. Pri komisiji, pri kateri je bil gospod poslanec Pakiž, ugovarjali so Sušnjani proti napravi kanala, ker se bojé, da bi se potem, ako se več vode odvede v Tentero, voda zajezovala in oškodovala vas Žlebič. Upam, da se bode kanal tako napravil, da se ničesar ne bode bati.

Kar se tiče davčne občine Jurjevica, moram pa reči, da je pač prizadeta. V to davčno občino spada namreč vas Breže in torej se mora na to katastersko občino ozirati pri razdelitvi prispevka v razmerji s posestniki, kolikor jih je interesiranih.

Dalje je omenil gospod poslanec Pakiž, da v katasterski občini Gorenjovas niste prizadeti vasi Zapuše in Breg. Gledé vasi Zapuše je to resnično, ne pa od vasi Breg, kajti tam ima Ribniška graščina svoje travnike, katere voda preplavlja. Prizadeta je torej tudi vas Breg in katasterska občina Gorenjovas.

Dalje pride voda Bistrica mimo Ribnice v katastersko občino Goričavas in tam so prizadeta zemljišča vasi Hrovače, Goričavas in Otavice. Istotako, če tudi v manjši meri, je prizadeta Nemškavas. Da bi se v zakonu naštele vasi, katere imajo prispevati, ali pa izvzele vasi, katere naj bi bile prispevka proste, to ne gre. Sicer pa v tem zakonu ni povedano, katere vasi bodo morale prispevati, temveč stvar deželnega odbora bode, da bo razdelil nepokriti ostanek 900 gld. na posamezne občine v isti meri, v kateri so prizadeti posestniki ali vasi dotičnih občin. Mislim, da to zadostuje in prosim torej še enkrat, da visoka zbornica sprejme § 1., kakor je tiskan v prilogi 70. s popravkom tiskovnih pomot, katere sem omenil, in kakor sem § prečital.

Deželni glavar:

Ker prodlog gospoda poslanca Pakiža ne spreminja § 1., temveč je le dodatni predlog, ki hoče določiti, katere občine naj bi se pritegnile k prispevku, pride na glasovanje § 1. po predlogu finančnega odseka.

Prosim torej glasovati o predlogu finančnega odseka in prosim gospode, ki pritrde § 1., da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 1. je sprejet.

Predlog gospoda poslanca Pakiža se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, da se pri razdelitvi občinskih doneskov ozira na posamezne vasi, katere ta odpeljava vode nič ne zadeva“.

Usojal bi si izreči mnenje, da naj bi gospod poslanec to morda kot resolucijo predlagal, na katero bi se imel ozirati deželni odbor, kajti v zakonu ta nasvet ne spada, ker v njem itak ni imenovana nobena občina ali vas, katera ima prispevati.

Poslanec Pakiž:

Dobro. Predlagam to kot resolucijo.

Deželni glavar:

Ker se gospod poslanec Pakiž strinja z mojim mnenjem, prišel bodé njegov nasvet kot resolucija pozneje na glasovanje.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 2.

Poročevalec Višnikar:

§ 2. se glasi:

§ 2. Natančneje določiti, kako je izvršiti podjetje, kedaj pričeti ter nadaljevati in kako voditi gradbo, kako je nakazovati v izplačilo prispevke državnega izboljševalnega zaklada in dežele, in kako sme vplivati vlada na napredovanje podjetja, pridržano je posebnemu dogovoru med vlado in deželnim odborom.

§ 2. Die näheren Bestimmungen über die Art und Weise der Ausführung des Unternehmens, über die Bauzeit, die Bauleitung, die Flüssigmachung der Beiträge des staatlichen Meliorationsfonds und des Landes, sowie über die Einflussnahme der Regierung auf den Gang des Unternehmens sind einem besonderen, zwischen dieser und dem Landesausschusse abzuschließenden Uebereinkommen vorbehalten.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrde temu paragrafu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 2. je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca da prečita § 3.

Poročevalec Višnikar:

§ 3. se glasi:

„§ 3. Ako bi troški tega podjetja ne dosegli na 12.000 gld. proračunjenega zneska, znižati je prispevke izboljševalnega zaklada, dežele, kakor tudi udeležencev (§ 1), razmerno temu, kar se prihrani.

§ 3. Sollten die Kosten dieses Unternehmens den auf 12.000 fl. veranschlagten Betrag nicht erreichen, so sind die Beiträge des staatlichen Meliorationsfonds, des Landes, sowie der Interessenten der eintretenden Ersparrung entsprechend, verhältnismäßig (§ 1) herabzumindern.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem paragrafom, naj izvolijo obsedeti.)

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 3. je sprejet.

Prosim, prečitati § 4.

Poročevalec Višnikar:

Po popravljenih tiskovnih pomotah se § 4. sedaj pravilno glasi:

„§ 4. Da se vzdržujejo zagradbena dela, osnovati je upravnim potom vodne zadruga posestnikov tistih zemljišč in naprav, katerim so ta dela v izboljševanje in obrambo, ter je uravnati prispevno dolžnost zadružnikov v zmislu deželnega zakona z dné 15. maja 1872. l., dež. zak. št. 16.

§ 4. Behufs Erhaltung der Verbauungswerke sind Wassergenossenschaften aus den Besitzern der durch die Werke meliorirten und geschügten Grundstücke und Anlagen im Verwaltungswege zu bilden und ist die Beitragspflicht der Genossen nach Maßgabe des Landesgesetzes vom 15. Mai 1872, L. G. B. Nr. 16, zu regeln.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrde temu paragrafu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 4. je sprejet.

Prosim, prečitati § 5.

Poročevalec Višnikar:

§ 5. se glasi:

„§ 5. Mojemu poljedelskemu ministru je naročeno, izvršiti ta zakon.

§ 5. Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist Mein Ackerbau-Minister beauftragt.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrde temu paragrafu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 5. je sprejet.

Prosim prečitati še uvod in naslov načrtanega zakona.

Poročevalec Višnikar:

Uvod in načrt zakona se glasita:

„Zakon

z dné

veljaven za vojvodino Kranjsko,

ob odvajanju poplavnih vodá v Ribniških in Kočevskih kotlinah.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

Gesetz

vom

wirkfam für das Herzogthum Krain,

betreffend die Ableitung der Hochwässer in den Kesseltälern von Neifuiß und Gottschee.

Über Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde ich anzuordnen, wie folgt:“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrde naslovu in uvodu načrtanega zakona, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Višnikar:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim torej gospode poslance, ki pritrđijo ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je sprejet tudi v tretjem branji.

S sem je sprejet tudi prvi predlog finančnega odseka.

Glasovati nam je še o drugem odsekovem predlogu, in prosim gospode, ki pritrđe drugemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet.

Sedaj pride na vrsto resolucija gospoda poslanca Pakiža.

Želi gospod poročevalec kaj omeniti o tej resoluciji.

Poročevalec Višnikar:

Mislim, da ta resolucija ničesar ne prejudicira, sicer je pa samo po sebi umevno, da se bo deželni odbor oziral le na res prizadete vasi, na druge pa ne (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „To ni res, pri vodnih zadrugah pač, tukaj pa ne!“) ali na občine v razmeri prizadetih vasi.

Deželni glavar:

Prestopimo torej na glasovanje in prosim gospode, ki pritrđe resoluciji gospoda poslanca Pakiža, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta in torej pridemo k 5. točki dnevnega reda, to je:

5. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi ceste Hrib Sodražica (k prilogi 47.).

5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Hrib-Soderischitz (zur Beilage 47.).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V seji dné 9. aprila l. 1892. je sklepal visoki deželni zbor o novo projektovani cesti iz Sodražice v Hrib. Takrat se je sprejel načrt zakona, se je odobrila zgradba te ceste po predlož-

nih načrtih, dovolila se je za to zgradbo iz deželnega zaklada podpora 15.000 gld. in sprejel se je predloženi načrt dotičnega zakona. Ob jednem pa se je sklenil dostavek, da deželni odbor zakona ne sme prej predložiti v Najvišjo sankcijo, dokler ne bode okrajni cestni odbor Ribniški zanesljivo dokazal, kako se bode pokrila ostala potrebščina v proračunjenem znesku 30.048 gld. Vsled tega vršile so se med deželnim odborom in okrajno-cestnim razprave, katerih končni uspeh je bil ta, da se je cestni odbor odločil, pri mestni hranilnici ljubljanski vzeti posojilo v znesku 30.048 gld. proti temu, da se amortizuje to posojilo tekom 40 let. Da se bode pa tisti letni izdatek, ki znaša 5¹/₂%, najetega posojila pokrila, predlaga cestni odbor, naj se v cestnem okraji Ribniškem za 40 let razpiše 8% doklada na neposrednje davke. Proti temu sklepu pritožile so se različne občine, katere večinoma naglašajo, da so troški previsoki in da cesta ne bode stala 45.000 gld., kakor je proračunjeno. Druge pa se pritožujejo, da so oddaljene od te ceste in da od nje ne bodo imeli nobene koristi. Kar se tiče zadnje omenjenih pritožeb, postavil se je upravni odsek na stališče, da na tak način ne gre vlagati pritožeb, ker se nikjer ceste ne dajo graditi, ki bi bile za vse prebivalstvo jednako važne in pripravne. Deželni odbor predlaga, da naj se potrdi sklep cestnega odbora in privoli, da sme pobirati cestni odbor 8% priklado v pokritje anuitet. Upravni odsek je uvaževal, da so razmere Ribniškega cestnega okraja že sedaj jako žalostne. Leta 1892. imel je ta cestni okraj 25% cestno doklado. Če bi se torej dovolilo še pobiranje teh 8%, znašala bi doklada gotovo nad 30%, ker bode vzdrževanje nove ceste tudi provzročevalo nekaj troškov. Ali ko se je sklepalo o tem, ali naj se ta cesta zgradi ali ne, obljubilo se je, da bodo nekateri posamezniki, ki so bolj interesirani, in tudi nekatere občine udeležili se z znatnimi prostovoljnimi doneski. Ti prostovoljni doneski so naenkrat zginiti in v poročilu deželnega odbora jih nahajam samo v jedni vrstici: „da cestni odbor gledé tega ni ničesar ukrenil.“ Gospod zastopnik deželnega odbora, ki je bil pri seji upravnega odseka, je sicer povedal, da se to vprašanje ni pustilo iz pogleda in da je deželni odbor cestnemu odboru naročil, da dožene, koliko je pričakovati prostovoljnih doneskov. Do tistega časa pa, ko je deželni odbor dal tiskati poročilo, cestni odbor še niti odgovora ni dal na vprašanje deželnega odbora.

Upravni odsek je mnenja, da je to vprašanje vender zelo važnega pomena za zgradbo projektovane ceste, posebno ker se nekatere občine pritožujejo, da so troški res previsoki. Če se bodo dobili ti doneski, kakor so obljubljeni in če bodo občine sprevidele, da jim je treba nekoliko več žrtvovati iz proste volje, potem je z gotovostjo pričakovati, da ne bode treba razpisati 8% doklade za to zgradbo, in zaradi tega je upravni odsek mnenja, da se mora, predno se reši to vprašanje, rešiti vprašanje glede prostovoljnih doneskov. Kdor pozna razmere, ta ve, da si bodo udeleženci, ako se že sedaj dovoli pobiranje 8% doklade, mislili: „Sedaj je stvar dognana, cesta se mora graditi, ali kaj damo ali ne“ in dali ne bodo ničesar.

Zatorej predlaga upravni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da naj po cestnem odboru najprej dožene, koliko je zanesljivo pričakovati obljubljenih prostovoljnih doneskov in da naj potem predloži novo poročilo, v kojem naj se ozira tudi na prostovoljne doneske.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoka zbornica! O žalostnih razmerah, v katerih se nahaja vprašanje te toliko potrebne cestne zgradbe, pričajo naši stenografični zapisniki že mnoga in mnoga leta. Pritoževali so se prebivalci, bodisi občine političnega okraja Kočevskega, bodisi Kočevskega sodnega okraja brez izjeme o slabi zvezi z okrajnim glavarstvom oziroma z okrajnim sodiščem, kajti zveza je res tako žalostna, kakor morda nobena druga v vsej Avstriji ne. Ako hoče n. pr. iti komisija od okrajnega glavarstva, recimo v Drago ali Travo Kočevskega sodnega okraja, mora se voziti iz Kočevskega okraja v sodni okraj Ribniški. Pelje se preko teh in teh občin — zadnja je Sodražica — in potem doide omenjena komisija v Loški sodni okraj, v občino Nova vas, od tod, iz Nove vasi v Loškem okraju doide zopet v Ribniški okraj, v občino Loški potok in potem šele v Drago in Travo. Gospoda moja, kdor je skusil, kaj pomenjajo take okoliščine, temu se mora, ako ima le količkaj gorkega srca za trpeče ljudstvo, gotovo srce še bolj ogreti. (Veslost — Heiterfeit.) Gospoda moja, do 50 in celo do 60 km znaša oddaljenost nekaterih občin do okrajnega glavarstva in če se pomisli, kako silna bremena v enem in drugem oziru nalagajo te razmere davkoplačevalcem, kako ogromne troške, da ne govorim o izgubi časa, jim to prizadeva in če se dalje pomisli, da je tem neznosnim bremenom kriva edino le sedanja neugodna cestna zveza, potem mora pač vsakdo priznati, da je skrajni čas, da se napravi boljša zveza in vendar enkrat uresniči projekt cestne zgradbe Sodražica - Hrib. Tukaj imam tovariša gospoda poslanca Višnikarja, ki je ob enem sodnik v Ribnici in pozna tamošnje razmere. Prepričan sem, da mi ne bode ugovarjal, češ, da ni vse, kar govorim, do najmanjše pičice resnično. Gospoda moja, sedaj imajo prebivalci iz Loškega potoka ali pa iz Drage in Trave do Ribnice oziroma do Dolenjske železnice 50 do 60 km, po novi cesti pa bi se za Loški potok zveza na enkrat skrajšala na 17 km, ali za Drago in Travo, ki sta bolj oddaljeni za 20 — 21 km. To velja le glede Loškega potoka, Drage in Trave, drugi kraji pa bi imeli še bližje. Iz tega je razvidno, da čim preje se taka zveza naredi, tem boljše bo. Kake koristi bi iz tega izvirale, čuti najbolj oni, ki je sam v takih okoliščinah. Jaz gotovo v tem oziru nosim križ trpljenja (Veslost — Heiterfeit.), še enkrat podarjam križ trpljenja nosim, kajti jaz sem zastopnik ljudstva dotičnih občin, ne le ene, temveč 7, 8, 9

je teh občin. Pa še drug križ imam na ramah, gospoda moja, jaz zastopam dvojezični narod. (Veslost — Heiterfeit; poslanec Dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kočevskega mislim ne!“) Gospoda moja, zastopnik sem dvojezičnega naroda in to ni lahko breme, ob enem pa rečem, dolžnost me kot takega veže, da se zanj potegujem. Pristavljati le moram, da so moje zmožnosti majhne, in moj vpliv pri gospodi, mislim, tudi nima toliko veljave kakor nekaterih odličnjakov. (Veslost in ugovor — Heiterfeit und Widerspruch.) Gospoda moja, sedanje razmere so tako žalostne, da je potreba te cestne zveze popolnoma jasna, ravno tako jasna pa tudi korist. Cesta Hrib-Sodražica bode dotičnim krajem preskrbela ugodno zvezo z Dolenjsko železnico, okrajnim glavarstvom in okrajnim sodiščem, koristila torej ne bode samo na eno stran, temveč koristila bode okraju, pa tudi deželi sami, kajti upam, da bode obilne dohodke donašala železniškemu podjetju, za katero je dežela garantirala.

Nadalje se ne bom spuščal v razgovor, temveč prosim le precastito gospodo, naj bi se blagohotno ozirala na želje ogromne večine prebivalstva sodniškega okraja Ribniškega in pospeševala zgradbo te prepotrebne ceste.

Ne vem, mislim si pa in upam, da je moje slabo dokazovanje tudi mrzlejša srca malo ogrelo in da bo gospoda glasovala za moj dodatni predlog. Predlogu gospoda poročevalca dr. Tavčarja sicer pritrujem, vendar pa je treba pomisliti še nekatere stvari. Proračunjena je cestna zgradba na 45.000 gld. Visoki deželni zbor je dovolil 15.000 gld. podpore, ob enem pa se je reklo, da ima cestni odbor skrbeti, da pokrije ostali znesek 30.048 gld. Cestni odbor je sicer prosil za dovoljenje, da bi smel pobirati 8°/_o priklado, ali gospoda moja, pri cestnem odboru ni nobenega tehnika in jaz sam se nikdar nisem prišteval tehničnim močem (Veslost — Heiterfeit), mislim pa, da se bode proračun dal nekoliko znižati. Cesta je vsled tega proračunjena na 45 000 gld., ker je določena ta in ta širjava, gotovo pa bi se dalo kaj prihraniti, ako bi se n. pr. na 5·5 m zožila in ravno tako se bo dala izdatna svota prihraniti vsled konkurenčne obravnave, ker se bodo dela gotovo za manjše svote oddala, nego so proračunjena in tako se bode shajalo z manjšo priklado. Da bi se torej stvar ne zavlekla, usojal si bodem staviti nek dodatni predlog. Večkrat že se je v tej visoki zbornici soglasno priznalo, da je cesta jako potrebna in naglašalo se je, da bi bilo velikega pomena, da se zgradi, še predno bo Dolenjska železnica dovršena. Zalibog so se pojavile ovire, katere razkladati bi bilo preobširno. Naglašalo se je, da bi bilo potrebno, graditi tudi še druge cestne proge, da bi se tako povzdignil promet in povišali dohodki Dolenjske železnice. Kadar je šlo za take stvari, podpiral sem jih vedno toplo, podpiram jih sedaj in podpiral jih bom vselej, kajti na stališče krajevnega poslanca se nikdar ne postavljam, temveč vedno sem pripravljen, potezati se za korist prebivalstva, bodisi Gorenjskega, bodisi Dolenjskega, bodisi Notranjskega, navdušeno in po vseh svojih močeh.

Da se torej pospešuje ta prepotrebna cestna zgradba in da se stvar zopet ne zavleče, predrznil

bi se prositi prečastite gospode poslance, da pritrde dodatnemu mojemu nasvetu, ki se glasi:

„Vender se pa deželnemu odboru naroča, da predloži dotični zakon v Najvišje potrjenje, in da se razpiše konkurenčna razprava.“

Le na ta način se bo moglo izvedeti, koliko bo zgradba stala, in zmanjšati priklado.

(Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo dodatni predlog gospoda poslanca Pakiža, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in torej v debati. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! O tej stvari obravnavalo se je v visoki zbornici že dvakrat in če si človek misli, kakošno je bilo navdušenje, ko se je stvar prvokrat spravila v obravnavo; čuditi se mora, kako je mogoče, da se danes zopet o njej razpravlja. Brez ozira na stranko se je vse jako navdušeno izreklo za zvezo Hriba z dolensko železnico. To navdušenje je v lanskem zasedanji nekoliko odjenjalo, danes vidimo to zopet in v resnici se je bati, da bode stvar zamrznila. Gospoda moja, jaz ne najdem uzroka, zakaj bi se stvar še dalje odlašala. Ta cesta bi se morala napraviti, ako bi tudi ne bilo dolenske železnice v Kočevje, ker je sama na sebi tako silno potrebna, kakor ne vem kmalu kaka druga cesta in bi bil skrajni čas, da se omogoči prebivalcem sodnega okraja Ribniškega, da ne hodijo k svojemu sodniku skozi druge okraje in ravno tako, da se olajšajo razmere Kočevcem, da ne hodijo k okrajnemu glavarstvu ali po drugih opravkih v Kočevje po cesti, ki leži v okoliših drugega okrajnega glavarstva. Trdi se v poročilu, da se je veliko prebivalcev pritožilo. Ne vem, zakaj se niso že poprej pritoževali, zakaj se vlagajo ugovori šele zdaj. Pritožbe se sicer ne glase proti zgradbi ceste, temveč le proti stroškom, katerih se ljudje zelo branijo. Visoki deželni zbor se pa ne more ozirati na take ugovore ali pritožbe, kajti ako je on sam enkrat, dvakrat priznal, da se cesta mora delati, zakaj bi se pa stvar sedaj še dalje odlašala in odlašala morebiti tako dolgo, da se cesta ne bi sploh več zgradila. Če pogledamo občine, ki so se pritožile, jih je vender le malo in ako se pomisli, da se še te ne pritožujejo proti cesti sami, ampak le proti prikladim, potem izginjajo te pritožbe v nič. Šest občin Ribniških je zadovoljnih, posebno pa se zanimajo za to cestno zgradbo še tri Kočevske občine, Draga, Osilnica in Trava. Važna je ta cesta tudi za promet proti Čabru in Prezidu. Prav za prav bi moral reči, da ne zidamo okrajne ceste, temveč da zidamo deželno cesto (Klici: — Rufe: „Res je!“) in visoki deželni zbor je pritrtil temu načelu, ker je dovolil za to zgradbo podporo 15.000 gld., kar se sicer jako redko kedaj zgodi. S tem je priznal deželni zbor tudi v materijelnem oziru, da je cesta silno važna. Dokazano je torej, da je cesta potrebna,

ako bi tudi ne bilo železnice. Spominjam Vas pa tudi na razprave o rentabiliteti dolenske železnice. Takrat se je povdarjalo, da bi se mnogo tovornega blaga, ako bi se zgradila ta cesta, pritegnilo na železnico, za katero je prevzela dežela poroštvo in akoravno se je reklo, da se ne bode ves promet vršil po tej cesti, je vender gotovo, da ga bode veliko, ker ljudje ne bodo vsega vozili na Rakek. Torej sem jaz mnenja, da bi visoka zbornica imela po vsej mogočnosti pospeševati zgradbo te ceste tudi z ozirrom na to, da se ljudem omogoči, posluževati se dolenske železnice, ker, dokler ne zgradimo te važne ceste, se mnogo prebivalcev Kočevskega in Ribniškega sodnega okraja je ne bode moglo posluževati niti za osobni, niti za tovorni promet, temveč bodo prisiljeni, prej ko slej in s silno zamudo časa voziti se na Rakek, akoravno imajo tje veliko daljšo pot.

Ako pospešimo zgradbo te ceste, mislim, da s tem ne bomo koristili le dotičnim občinam, temveč pospešili bomo tudi promet in rentabiliteto dolenske železnice (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Res je!“) in tako koristili deželi sami. Neobhodno potrebno je, da se cesta zgradi, kakor hitro mogoče.

Da ne bodem predolgo govoril, priporočam le še, da visoka zbornica pritrdi dodatnemu predlogu gospoda poslanca Pakiža, kar stori tem lažje, ker bo vender cela stvar, kar se tiče doklade, katera se ima skleniti, še enkrat prišla v visoko zbornico in se bode takrat, ko bode konkurenčna obravnava že dovršena, boljše vedelo, koliko bode cesta veljala in bo vsa stvar postala jasnejša.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Dodatni predlog gospoda poslanca Pakiža se ni omenil v sejah upravnega odseka in zaradi tega se v odsekovem imenu ne morem izreči o njem.

S svojega osobnega stališča omenjal bi le sledeče: Kar se tiče predložitve zakona v Najvišje potrjenje, je to stvar, ki morebiti ni tako nujna, ker je gotovo, da se pred prihodnjem zasedanjem zgradba ne bo mogla v roke vzeti. Strinjam se pa s tem, da naj se razpiše konkurenčna obravnava. Upravni odsek se je ustrašil pred vsem tega, da bi se 8% priklada imela razpisati za dobo 40 let. Če se bode pa konkurenčna obravnava razpisala, prepričan sem, da se bode pokazalo, da cesta ne bo toliko stala. Skušnje kažejo, da se dela navadno po nižji ceni oddajajo, nego so bila proračunjena. Zaradi tega se mi vidi koristno, ako se razpiše konkurenčna obravnava, ker se bo potem definitivno dalo proračuniti, koliko bo cesta stala in se bodo lažje proračunili procenti priklade, katere bode moral razpisati v to cestni odbor. Uspehov konkurenčne obravnave pa deželni odbor ne bode mogel prej potrditi, dokler ne bo zakon potrjen. Mislim, da je to samo po sebi razumljivo, da ni treba posebne dostavka pride-

jati dodatnemu predlogu gospoda poslanca Pakiža. Morebiti je nameravana cesta preširoka in dobro bi bilo, ako bi deželni odbor pri konkurenčni obravnavi delal na to, da se tir izoži, ker bi se gotovo prihranilo kakih 5000 gld., ako se cesta izoži za $\frac{1}{2}$ m. To je važno vprašanje, tem važnejše, ker cesta vendar le ni tako velikanskega pomena, kakor jo je slikal častiti tovariš gospod Murnik, ker se od drugih strani čujejo glasovi, da ne bo imela take važnosti, kakor se sedaj meni.

Jaz za svojo osebo bodem kot poslanec glasoval za dostavek gospoda poslanca Pakiža, kot zastopnik upravnega odseka pa ne rečem ne jednega ne drugega, temveč ustrajam na stališči, na katero se je postavil odsek.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje o predlogu upravnega odseka in prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Na glasovanje pride sedaj dodatni predlog gospoda poslanca Pakiža, ki se glasi:

„Vender se pa deželnemu odboru naroča, da predloži dotični zakon v Najvjšje potrjenje, in da se razpiše konkurenčna razprava.“

Prosim glasovati in prosim gospode, ki pritrde temu dodatnemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dodatni predlog je sprejet.

Preidemo k 6. točki dnevnega reda, to je:

6. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:

a) § 3. C. Zdravstvene stvari.

6. Mündlicher Bericht des Reichenschaftsberichts-ausschusses über den Reichenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über:

a) § 3. C. Sanitäts-Angelegenheiten.

Poročevalec Grasselli:

Visoka zbornica! Zdravstvene stvari so za deželo gotovo jako važne in zaradi tega se je odsek s tem oddelkom letnega poročila pečal s primerno temeljitostjo in je za potrebno spoznal, da nekoliko obširneje poročam o tem poglavji, nego je morebiti potrebno in običajno pri drugih oddelkih.

Prvo, kar je razpravljal odsek, je bil izkaz o gospodarjenji z denarji zdravstvenih zastopov l. 1891. Povod tej razpravi mu je dalo to, da v rubriki „Zdravljenje ubogih, knjižica o trahoma, zdravila, razkuženje, nagrade zdravnikom“, ki je — mimogrede rečeno — v istini kalejdoskopski sestavljena,

nahajamo med troški posameznih zdravstvenih okrožij silno velike razlike. Gotovo so se te razlike čudne zdele tudi drugim gospodom tovarišeni, ker n. pr. ti troški v jednom zdravstvenem okrožji znašajo 1 gld., v drugem pa je najvišji trošek 600 gld. Po naročilu odseka za letno poročilo proučil je referent to stvar po aktih in se preveril, da je opravičena in utemeljena, ker so namreč zdravstvena okrožja troške za zdravniško pomoč različno izplačevala in vsled tega tudi različno zaračunjevala; v nekaterih občinah so se izplačale te nagrade iz okrajnih blagajnic in zaradi tega je, ako ni bilo posebne bolezni, drugih troškov na to rubriko prišlo silno malo; v drugih občinah pa so se vse nagrade za zdravniško pomoč vzele iz zdravstvene priklade in zaračunile v tej rubriki. Odtodi prihajajo te razlike, ki so pa same na sebi utemeljene in želeti je le, da se uvede jednakomernejše postopanje v tem oziru. Odsek pa nima staviti nobenega predloga, ker se je preveril, da je deželni odbor že primerno ukrenil, da se bode zanaprej postopalo tako, da bodemo dobili v tej rubriki pravo podobo dotičnih troškov.

Vrhu tega se je odsek izpotikal na poslednji rubriki, v kateri so navedena tri zdravstvena okrožja z opombo, da niso predložila računov. V tem oziru bodem v imenu odseka za letno poročilo končno stavil primeren predlog.

Pod marg. št. 62. poroča deželni odbor o tem, kar je storil gledé kolere in kar je pripravil, da bi se jej za slučaj, če bi kje buknila, prišlo hitro v okom. Poslovanje deželnega odbora je odsek za letno poročilo vzel radostno na znanje. V resnici se je v naši deželi zgodilo za obrambo proti koleri primeroma silno veliko, smel bi človek trditi, da je nekatera mala selska občina storila toliko, da je to presežalo njene skromne moči. Znano je, da ima skoraj vsaka občina v deželi bolnico za silo pripravljeno in znano je tudi, da imajo nekatere občine že železne kavalete pripravljene, pripravljene tudi žimnice, in nekatere občine so si celó omislile desinfektorje na par, stroje jako dvomljive vrednosti, ki so se jim pa usiljevali, tako da so jih nekatere res omislile. Popolnem prav je, da je deželni odbor izrekel svojo pripravljenost, pomagati občinam pri nakupovanji razkužil in pri drugih pripravah, v tem oziru potrebnih. Vender pa se je odseku zdelo potrebno opozoriti na to, da ne gre površno in nerazumno postopati pri razkuževanji in da zaradi tega občinam treba tudi pouka, da se ne bode denar po nepotrebnem trosil. Kakor znano, se nazori veščakov in učejnikov gledé razkužil silno spreminjajo in vsi se vemo, kako je nekaj slovela galica, pozneje salicilna kislina in karbolna kislina in sedaj smo se poprijeli para. Resnično, da je par jako dobro sredstvo za razkuževanje, vender pa je jako dvomno, da se s takimi pripravami, kakor so mobilni desinfektorji, gotovo doseže uspeh. Zaradi tega je treba občinam na deželi previdnosti in pouka.

Priznanja vredno pa je vsekako, da je naša dežela toliko storila, da se v bran postavi moreči kugi, ko bi prišla v naše kraje. Za to, da je naša dežela toliko storila, pač ni žela nikakega priznanja, akoravno so te stvari znane centralni vladi na Du-

naji, kajti vladni zastopnik je v državnem zboru sam povdarjal, da je kranjska dežela dokazala, kako se z energijo, s primernimi sredstvi in s potrebnimi žrtvami zamori kuga, ako se prikaže. Iz tega se dá sklepati, da so v naši deželi vsi zdravstveni organi, državni in avtonomni, storili v vsakem oziru svojo dolžnost. (Klici v središču: — Rufe im Centrum: „Dobro! dobro!“) Le v jednom oziru so za slučaj, ako bi kaka bolezen, recimo kolera, prišla v deželo, priprave nezadostne in to je glede zdravniške pomoči. Z ozirom na to bode odsek za letno poročilo stavil dva predloga, mereča na to, da bodi povsodi po deželi skrbjeno za pravočasno, izdatno zdravniško pomoč, za katero bode z jedne strani skrbeti deželi, z druge strani pa visoki vladi.

Dalje poroča deželni odbor, da je c. kr. vlada blagoizvolila ustanoviti dve novi cesarski službi okrajnih živinozdravnikov. Odsek za letno poročilo bode predlagal, da deželni zastop izreci na tem visoki vladi svojo zahvalo.

Radostno je odsek za letno poročilo tudi posnel poročilo deželnega odbora, da je deželni odbor dajal podpore tistim nesrečnikom, ki so bili popadeni od steklih živalij. Stvar je silno velike važnosti in zaradi tega je bil odsek mnenja, da tega postopanja deželnega odbora ni samo vzeti odobrilno na znanje, nego da je deželnemu odboru tudi naročiti, da v slučajih potrebe še za naprej istotako postopaj. In drugič je posneti iz tega poročila, da se je tudi kranjska hranilnica udeležila akcije v tem zmislu, kar je hvaležno zabeležiti.

Naposled deželni odbor tudi še poroča o oddaji podpor za skrufozne otroke, ki so se zdravili v Gradeži. Dovolil je visoki deželni zbor v to svrhu dve podpori po 50 gld., kateri sta se oddali Karolu Urbančiču in Ani Lušin. Pred seboj imam letno poročilo zdravšča Gradeškega za leto 1892. in temu poročilu posnemam jako zanimljive stvari, katere mi bodi dovoljeno, naznaniti tudi visoki zbornici.

Zdravilo se je lansko leto v Gradeži, namreč v hospicu, 169 otrok in teh otrok je kazalo 38 %/o, nekoliko še čez, popolno ozdravljenje, 41 %/o je dobilo bistvenega zboljšja, 18 %/o lahkega zboljšja in le 10 %/o slučajev je taci, ki kažejo brezuspešno zdravljenje. To so gotovo sijajni uspehi in ker je bolezen skrufoza in druge bolezni, spadajoče v to vrsto, silo razširjena tudi po naši deželi in ker je v interesu prebivalstva želeli, da se dá prilika ubožnim otrokom, posluževati se kopelji v Gradeži, zato stavlja odsek za letno poročilo v tem zmislu resolucijo oziroma predlog, da bi deželni odbor uvaževal in poročal v prihodnjem zasedanji, ali bi ne kazalo število takih podpor, katero smo za letos že pomnožili za dvoje, v prihodnjih letih še pomnožiti in v koliko. Kar se tiče ravno teh dveh bolnikov, katera je deželni odbor poslal v Gradež, naj še dodam, da se je deklica popolnoma ozdravila in pri dečaku bolezen vsaj zboljšala, iz česar je sklepati, da je ta denar bil dobro obrnen.

O drugih stvareh iz tega oddelka nima odsek za letno poročilo ničesar omeniti in bode končno predlagal, da jih vzemi visoka zbornica na znanje.

Predlogi, ki jih stavlja odsek za letno poročilo o tem oddelku, torej slovejo:

Visoki deželni zbor sklēni:

1.) Deželnemu odboru je skrbeti, da vsi zdravstveni zastopi vsako leto pravočasno predložē izkaze o gospodarjenji z denarji.

2.) Deželni odbor si prizadevaj, da se popolne vsa službinska mesta okrožnih zdravnikov.

3.) C. kr. vlada blagovoli zaradi nevarnosti gledē kolere posvetiti posebno pozornost tistim pokrajinam naše dežele, kjer se gradi železnica, in nujno ji bodi priporočeno, skrbeti z vso mogočo hitrostjo za izdatno zdravniško pomoč in za druge potrebne naredbe v svojem področji, kaderkoli bi se prikazala omenjena kužna bolezen.

4.) Deželni zastop odobruje deželnega odbora izjavo, da je dežela pripravljena občinom v potrebi dovoljevati primerne podpore za nakup razkužil in za opravo bolnic za silo, zajedno pa naglašā, da treba občine vselej tudi poučevati, kterih razkužil se jim je posluževati in na kakšen način.

5.) C. kr. vladi bodi izrečena najtoplejša zahvala na ustanovitvi dveh novih cesarskih služeb okrajnih živinozdravnikov.

6.) Deželni zastop popolnem in s priznanjem odobruje podelitev podpor, ki jih je dovolil deželni odbor za cepljenje zoper pasjo steklino, naroča deželnemu odboru, podeljevati take podpore tudi za naprej v slučajih potrebe nesrečnikom in nesrečnicam popadenim od steklih živalij in z veseljem jemlje na znanje, da je tudi kranjska hranilnica dajala podpore v isto svrhu.

7.) Deželnemu odboru bodi naročeno, uvaževati in v prihodnjem zasedanji deželnega zastopa pri proračunu deželnega zaklada poročati, ali bi ne kazalo z ozirom na ugodni uspeh zdravljenja v morskikh kopeljih Gradežkih, pomnožiti podpore v ta namen.

8.) Ostale točke letnega poročila o zdravstvenih stvaréh se vzemó na znanje.“

Deželni glavar:

Otvaram splošno debato. Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v specijalno debato.

Želi kdo besede k 1. predlogu, ki se glasi:

1.) Deželnemu odboru je skrbeti, da vsi zdravstveni zastopi vsako leto pravočasno predložē izkaze o gospodarjenji z denarji.“

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdijo temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog 1. je sprejet.

Želi kdo besede k 2. predlogu, ki se glasi:

„2.) Deželni odbor si prizadevaj, da se popolne vsa službinska mesta okrožnih zdravnikov.“

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bodedo glasovali in prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog 2. je sprejet.
Zeli kdo besede k 3. predlogu?
Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Iz marg. št. 62., kakor tudi iz besed častitega gospoda poročevalca je razvidno, da se je naš deželni odbor trudil po vsej mogočnosti, zaprečiti razširjenje kolere, ako bi se pokazala v deželi naši, da je v tem oziru po naših občinah zelo preskrbljeno in da je deželni odbor izdal tudi posebno poučilo, kako se je ljudem ravnati v slučaju kolere, ter je razdelil med posamezne občine. Popolnoma se pridružujem priznavalnim besedam častitega gospoda poročevalca, v kolikor se tičejo dežele naše in našega deželnega odbora; vendar pa se ne morem pridružiti priznavalnim njegovim besedam, da so državne oblasti storile svojo dolžnost, kajti meni se zdi, da bi bila deželna vlada lahko veliko več storila za zboljšanje zdravstvenih razmer v naši deželi in v zabrambo razširjenja kolere, kakor je res storila. Sicer pa, kar je odloženo, ni še zamujeno in zato bi si usojal gospoda voditelja deželne vlade opozoriti na nek nedostatek, ki bi se prav lahko dal odpraviti, ker bi, ako ostane stvar, kakor dosedaj, utegnilo to postati usodno, ko bi nastala in se začela širiti v naši deželi kolera ali sploh kaka druga kužna bolezen.

Ko sem bil lanskega leta poročevalec o deželno-kulturnem zakladu, opozoril sem v imenu finančnega odseka visoko deželno vlado na to, kako velik nedostatek je na kmetih, da se pušča, da se gnojnica odteka na ceste, v potoke in vodnjake, mesto da bi se uporabljala v zboljšanje zemljišč.

Iz marg. št. 63. razvidim, da je vlada v zmislu one resolucije, katero sem takrat predlagal in katera se je tudi sprejela, res storila potrebne korake, da se tej zlorabi pride v okom. Danes pa si dovoljujem visoko deželno vlado opozoriti na neko še hujšo zlorabo. Kdor je potoval po ravnini Kamniškega, Kranjskega in Radoljskega okraja, je gotovo že opazil, da imajo ljudje, dasiravno ima Gorenjska zemlja toliko dobre pitne vode, vendar navado, da zajemajo pitno vodo iz kake luže, katera se nahaja sredi vasi. V to lužo se stekajo vse gnojnice iz cele vasi, in to vodo uporabljajo ljudje za pijačo, kuho in ob enem gonijo tja živino napajat. Tako n. pr. imate blizu Kranja, vas Št. Jurij, skozi katero teče potok, ki se pa po leti večkrat posuši. Ta potok ujemajo sredi vasi v kal, v kateri priteka prav mnogo gnojnice. Dokler je dosti vode, čisti se potok še nekoliko sam od sebe, a kadar se posuši, pijejo Šentjurci ponesnaženo vodo iz kala. V vaseh Voglje in Voklo imajo ljudje istotako velike kale, iz katerih pijejo sami in katere ob enem tudi služijo za napajanje živine. Da je tako stanje silno nevarno za slučaj kake kužne bolezni, razumeva se samo po sebi. Prepričan sem pa tudi, da bi se tej zlorabi prav lahko dalo odpravo, ako bi politična oblastva, katera bi morala skrbeti za take stvari, prisiljevala občine, da si izkpravajo vodnjake, iz katerih bi se dobivala dobra pitna voda ter poleg njih napravljajo napajališča za živino.

Ako bi take razmere bile na Notranjskem ali v nekaterih krajih Dolenjske, kjer ljudje nimajo talne vode, ne rekel bi že ničesar, tam so kali res potrebni; na Gorenjskem pa, kjer zemlja hrani dobre pitne vode povsodi v izobilji, je to velika malomarnost, na katere odstranitev bi se moralo kar naj-energičneje misliti.

Samo po sebi je umevno, ako bodo okrajna glavarstva začela siliti občine, da si napravijo vodnjake in napajališča, da bodo potem deželni odbor, kateremu je, kakor vidimo, na tem ležeče, da se ljudstvu našemu ohrani zdravje, po svojih močeh podpiral dotične občine pri napravi vodnjakov in zaradi tega dovoljujem si staviti nastopni dve resoluciji, kateri se nanašate na to, kar sem ravno povedal in katerima prosim, da pritrdi visoka zbornica. Glasete se:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Visoka c. kr. deželna vlada se pozivlje, naj z vso energijo deluje na to, da se odpravijo nesnažni kali po vaseh — zlasti na Gorenjskem — in da se na drug način preskrbi pitna voda.

2. Deželnemu odboru se naroča, naj pospešuje v tacih vaseh napravo vodnjakov in živinskih napajališč s primernimi podporami iz kredita, ki mu je v ta namen na razpolaganje“.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo resoluciji gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resoluciji so zadostno podprte in so torej v debati.

Zeli še kdo besede?

Gospod dvorni svétnik baron Hein ima besedo.

A. k. Hofrath Baron Hein:

Hoher Landtag! Die Regierung ist gewiß für jede Anregung, welche hinsichtlich der Verbesserung sanitärer Verhältnisse gegeben wird, sehr dankbar. In diesem Sinne begrüße ich die Anregung, welche vom Herrn Abgeordneten Hribar gegeben wurde, möchte mir aber darauf aufmerksam zu machen erlauben, daß dergleichen Angelegenheiten in den selbständigen Wirkungsbereich der Gemeinden gehören und daher die Einwirkung der politischen Behörden eine durch die Gesetzgebung bedeutend eingeengte ist. Es unterliegt keinem Zweifel, daß die Sanirung derartiger Uebelstände, wie sie vom Herrn Vorredner im ersten Punkte berührt wurden, sehr wünschenswert wäre, nachdem aber diese Angelegenheit in selbständigen Wirkungsbereichen der Gemeinden liegt und nicht in den übertragenen Wirkungsbereich gehört, so sind den politischen Behörden und der Regierung die Hände sozusagen gebunden. Eine Abhilfe im Zwangswege zu schaffen, erscheint nur möglich im Einvernehmen mit dem Landesausschusse und nur in besonders dringenden Fällen steht es den Bezirkshauptmannschaften zu, sogleich im Zwangswege vorzugehen. Ein derartiges Einschreiten stößt natürlich bei allen Gemeinden auf lebhaften Widerspruch und die Regierung müßte sich daher lediglich darauf beschränken, nach und nach die größten Uebel-

stände abzustellen und das Hauptbestreben darauf richten, die Bevölkerung selbst zur Überzeugung zu bringen, daß derartige Maßnahmen nothwendig sind, denn bei einem allzuscharfen Vorgehen stößt man nicht nur auf passiven, sondern auch, wie dies im Bezirke Voitsch geschehen ist, auf activen Widerstand; derartige Conflictte aber herbeizuführen liegt weder im Interesse der Sache, noch im Interesse der beteiligten Behörden und Gemeinden. Es kann also nur ein schrittweises Vorgehen möglich sein, ein Vorgehen, welches darauf basiert, daß die Bevölkerung über die Nachtheile aus den gegenwärtigen sanitären Umständen, wie der Herr Abgeordnete Hribar richtig hervorgehoben hat, entsprechend belehrt wird. Meines Erachtens wäre für eine derartige Belehrung in erster Linie zu sorgen gelegentlich der Bereisung durch Bezirksärzte, welche bei diesem Anlasse oder bei anderen Gelegenheiten in belehrender Weise im Wege von Vorträgen auf die Bevölkerung einwirken würden, damit diese selbst zur Einsicht kommt und die Übelstände selbst beseitigt. In ähnlicher Weise dürfte es möglich sein, durch Vorträge des Wanderlehrers auf die Bevölkerung einzuwirken, welcher in erster Linie berufen ist, die ländliche Bevölkerung aufzuklären, daß sie ja auch für das Vieh für ein gesundes Wasser vorzusehen verpflichtet ist, wenn sie eine ordentliche Wirksamkeit führen will. „Allzuscharf macht schartig“ heißt es und darum glaube ich, daß man zuerst belehrend und dann erst mit der erforderlichen Strenge vorgehen soll.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Hvaležen sem gospodu zastopniku deželne vlade za zagotovilo, da bode ista vedno v zmislu, v katerem sem govoril, skrbela za asanacijo. Ako je dejal, da je potrebno, občine poučevati, je to resnično in zdi se mi, da se bode to lahko zgodilo, ker imajo politična oblastva dosti vpliva na ljudstvo. Vsaj se je nedavno v tej visoki zbornici naglašalo, kako velik vpliv imajo okrajni glavarji na kmetско ljudstvo. Naj ga torej uporabljajo tudi v gospodarskih in ne samo v političnih stvareh, kakor se je to dosedaj večinoma godilo.

Ne morem se pa strinjati z besedami gospoda vladnega zastopnika, češ da bi vlada, oziroma c. kr. okrajna glavarstva ne mogla nekoliko ostreje postopati nasproti občinam, katere zanemarjajo svoje dolžnosti v zdravstvenem oziru. Nasprotno mislim, da imajo okrajna glavarstva celo to dolžnost, ker jih zdravstveni zakon v to upravičuje. Naš narod je konservativen in težko se privadi novostim. Mnogo je sicer naprednih gospodarjev, ki so iz časnikov in knjig prišli do prepričanja, da je treba marsikaj drugače urediti; masa našega ljudstva je pa še vedno mnenja, „ako je za očeta in deda bilo dobro tako, zakaj bi jaz ne ostal pri starem“. Tukaj je torej strogost na mestu. Okrajni glavarji postopajo v malovažnih političnih stvareh jako strogo in radi proizročujejo konflikte glede uradovanja in uradnega jezika, ki so popolnoma nepotrebni; konfliktov pa,

ki bi nastali vsled takih stvari, katere bi ljudstvu samemu prišle na korist, se boje. Vprašal bi gospoda zastopnika deželne vlade, kaj bi se zgodilo po vaseh, katere sem navedel, ako bi res nastala kolera ali kaka druga kužna bolezen in ako bi se okrajni glavarji tudi takrat bali konfliktov in pustili, da ljudje iz tistih luž ali iz kalov zajemajo pitno vodo, akoravno razsaja kolera po vasi? Mislim, da bi tega vender ne gledali mirno, temveč da bi kategorično zahtevali, da se morajo luže odpraviti in kali zasuti. V omenjenih vaseh je v poslednji kolerski epidemiji ljudstvo kar cepalo, med tem, ko se je v drugih krajih na Gorenjskem ta bolezen le sem ter tje pojavila in skoro nihče ni za njo umrl. To je dokaz, kako potrebna je asanacija po naših občinah in zaradi tega še jedenkrat apelujem na dobrohotnost visoke deželne vlade in gospoda zastopnika njenega, da naj okrajnim glavarstvom v tem zmislu da primeren napotek.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Kersnik ima besedo.

Poslanec Kersnik:

Dovolil bi si le kratko izjavo nasproti izpeljavam gospoda poslanca Hribarja. Jaz in več gospodov tovarišev nismo v stanu, glasovati za prvo resolucijo, katero je nasvetoval gospod poslanec ljubljanskega mesta in to edino ne iz razloga, ker hočemo varovati avtonomno stališče naših občin. (Odobranje med somišljeniki. — Beifall unter den Gesinnungsgenossen.) Prva resolucija njegova pa ni nič drugega, kakor klic po žandarmeriji na vrat županom in občinam našim. (Odobranje med somišljeniki. — Beifall unter den Gesinnungsgenossen.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Grasselli:

V imenu odseka za letno poročilo ne morem izpregovoriti o teh resolucijah, le nekatere opombe gospoda tovariša Hribarja mi dajo povod, da na nje odgovorjam. On je namreč naglašal, da ne more pritrđiti pohvalnim besedam, ki sem jih jaz izrekel vladnim zdravstvenim organom sploh gledé poslovanja v zdravstvenih stvareh. Meni se zdi, da se nisem posebno napenjal pri dajanji te pohvale (veselost na levi — *Seiterfeit links*), resnico pa sem povedal, in jaz mislim, če bi gospod poslanec Hribar vprašal tovariše s kmetov, da ne bi bili njegovega mnenja, temveč bi nasprotno rekli: „Ta cesarska gospoda nas zmerom nadleguje in ne stori premalo, nego veliko preveč!“ (Veselost na levi. — *Seiterfeit links*.) Žalibog je to mnenje velikega dela našega občinstva, ali tudi jaz moram reči, da sila in bajonetni, katerih se boji gospod tovariš z Brda, ne bi

bili na pravem mestu, ampak skrbeti je, da prodere prosveta med ljudstvom in prebivalstvo dobi prepričanje o potrebi, da mora samo skrbeti za zdravje na razumen način. Ker stvar ni bila v pretresu v odseku, se ne morem izreči niti za jednega niti za drugega teh predlogov, mislim pa, da posebno prvi nasvet ni adresiran na pravo mesto, ker stvar spada, kakor je gospod zastopnik deželne vlade opozarjal, v samosvoj delokrog občine in v tem je naravski druga inštanca deželni odbor, kateri bi pa ravno tako malo mogel storiti, kakor brez nasilstva deželna vlada.

Proti drugemu predlogu nimam jaz ničesar opomniti in mislim, da sem s tem storil dolžnost, katero mi nalaga stališče kot poročevalcu odseka za letno poročilo.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj na glasovanje o odsekovem 3. predlogu, ki se glasi:

„3.) C. kr. vlada blagovoli zaradi nevarnosti gledé kolere posvetiti posebno pozornost tistim pokrajinam naše dežele, kjer se gradi železnica, in nujno ji bodi priporočeno skrbeti z vso mogočo hitrostjo za izdatno zdravniško pomoč in za druge potrebne naredbe v svojem področji, koderkoli bi se prikazala omenjena kužna bolezen.“

Prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim še glasovati o resolucijah gospoda poslanca Hribarja.

Prva resolucija se glasi:

„1. Visoka c. k. deželna vlada se pozivlje, naj z vso energijo deluje na to, da se odpravijo nesnažni kali po vaseh — zlasti na Gorenjskem — in da se na drug način preskrbi pitna voda.“

Prosim gospode, ki pritrldijo tej resoluciji, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Prosim glasovati o 2. resoluciji, ki se glasi:

„2. Deželnemu odboru se naroča, naj pospešuje v tacih vaseh napravo vodnjakov in živinskih napajališč s primernimi podporami iz kredita, ki mu je v ta namen na razpolaganje.“

Prosim gospode, ki se strinjajo s to resolucijo, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Druga resolucija je sprejeta.

Četrti predlog se glasi:

„4. Deželni zastop odobruje deželnega odbora izjavo, da je dežela pripravljena, občinam v potrebi dovoljevati primerne podpore za nakup razkužil in za opravo bolnice za silo, zajedno pa naglašja, da treba občine vselej tudi poučevati, katerih razkužil se jim je posluževati in na kakšen način.“

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, kateri pritrldijo temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Peti predlog se glasi:

„5.) C. kr. vladi bodi izrečena najtoplejša zahvala na ustanovitvi dveh novih cesarskih služeb okrajnih živinozdravnikov.“

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Šesti predlog se glasi:

„6.) Deželni zastop popolnem in s priznanjem odobruje podelitev podpor, ki jih je dovolil deželni odbor za cepljenje zoper pasjo steklino, naroča deželnemu odboru, podeljevati take podpore tudi z naprej v slučaju potrebe nesrečnikom in nesrečnicam popadenih od steklih živalij, in z veseljem jemlje na znanje, da je tudi kranjska hranilnica dajala podpore v isto svrhu.“

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, kateri pritrde temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejet.

Sedmi predlog se glasi:

„7.) Deželnemu odboru bodi naročeno uvaževati in v prihodnjem zasedanji dež. zastopa pri proračunu deželnega zaklada poročati, ali bi ne kazalo, z ozirom na ugodni uspeh zdravljenja v morskikh kopeljih Gradežkih pomnožiti podpore v ta namen.“

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bodemo glasovali in prosim gospode, ki pritrldijo temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj pride na vrsto še zadnji predlog, ki se glasi:

„8.) Ostale točke letnega poročila v zdravstvenih stvaréh se vzemó na znanje.“

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki dnevnega reda, to je:

b) § 7. Deželni zavodi in zakladi:

A) Deželna prisilna delarnica.

b) § 7. Landesanstalten und Fonde:

A) Landes-Zwangsarbeitsanstalt.

Poročevalec Klein:

Čast mi je v imeu odseka za letno poročilo poročati o § 7. A. letnega poročila.

Deželni odbor poroča o marg. št. 1. do 14. različne vesti o prisilni delarnici in nam pové, da je bilo službenih oseb koncem l. 1891.: 1 upravitelj, 1 kontrolor, 2 nadpaznika, 10 paznikov I. vrste, 13 paznikov II. vrste in 6 pomočnih paznikov; umrl je pa 1 paznik I. vrste; — deloma v dopolnitev iz službe izpuščenih oziroma izstopivših paznikov, deloma pa zaradi pomnoženega dela po leti je bilo v službo sprejetih 8 pomočnih paznikov.

O krščanskem in šolskem pouku se ni ničesar spremenilo. Začetkom l. 1891. je bilo prisiljencev v delarnici: domačih odraslih 69 in 9 dečkov, skupaj 78, in tujih odraslih 218 in 37 dečkov, skupaj 255, torej vseh 333. Došlo jih je pa: domačih odraslih 37 in 8 dečkov, tujih odraslih 125 in 17 dečkov, skupaj 187; odpadlo jih je l. 1891.: 201 in sicer: domačih 53, tujih 148, torej jih je bilo koncem 1891. l. 319.

Preskrbljenje s hrano se je vršilo v lastni režiji, samo kruh je dajal pek Žužek proti plačilu 3-9 kr. za vsak porcijon po 56 dgr.

V disciplinarni kazni je bilo 108 mož.

Zdravstveno stanje ni bilo posebno povoljno; z večine je obolelo na influenci 245 mož, od teh je ozdravelo 167 mož. Izpustilo se je zaradi neozdravljivih boleznij 14, umrlo jih je 13; tako da je koncem leta še bolnih ostalo 51.

Zasluzek je znašal l. 1891.	27.227 gld. 60 kr.
dobiček pa	2.147 „ 46 „
torej skupni promet	29.375 gld. 6 kr.

Odštelo se je pa zakladu prisilne delarnice iz fabriških dohodkov v gotovini 24.500 gld., ostalo je pa še v blagajnici gotovine 5.872 gld. 50¹/₂ kr.; raznih zaostankov za izdelke, za plačilo za delo, za usnje in drugo robo pri čevljarstvu, za mizarsko robo, pri računskih in drugih poročilih, potem vrednost materijala in izdelkov, kakor zaloga različnega blaga znaša skupaj 15.409 gld. 8¹/₂ kr.

Nadzaslužek prisiljencev je znašal 4.840 gld. 35¹/₂ kr., torej pride povprečno po režijskih dneh 4-09 kr., po delavnikih pa 5-36 kr. za vsacega prisiljenca na dan.

Uspeh posameznih obrtnih strok je bil l. 1891. v primeri z onim l. 1890. nekaj manjši, — ker se pa vender posebno v čevljarškem in mizarskem obrtu za posamezne naročnike še precej izdeluje in na ta način tukajšnjim obrtnikom teh dveh strok izdatno konkurenco provzroči, je odsek mnenja, da bi v prihodnje deželni odbor strogo gledal na to, da se naročila posameznikov ne sprejmejo ter sklep XII. deželno-zborske seje z dné 5. aprila 1892 popolno izvrši in prisiljencem pod primernim nadzorstvom in s pritujenjem visoke c. kr. deželne vlade zunaj zavoda različna dela preskrbi.

Podelili sta se miloščini družini paznika Jos. Tamazina in sinu umrlega paznika Martina Hittija, zadnjemu tudi pogrebni prispevek.

Siroti paznika Marija Ahčan se je dovolilo povodom njene omožitve milostnim potom kot popolno odpravo znesek 42 gld. 50 kr.

Izvršila se je uravnava meje prisilne delarnice proti Codellijevem posestvu, potem planiranje k zavodu pripadajočega sveta in nasaditev raznih vrtov,

Za napravo treh vodnjakov in velike gnojnične jame se je dovolil znesek 2050 gld. s pristavkom, da se navedeni kredit nikakor ne sme prekoračiti.

Poslopja zavoda so v dobrem stavbinskem stanju. Za različne poprave na poslopih se je potrosil znesek 1105 gld. 17 kr.

Nad vratmi se nahaja napis samo v nemškem jeziku.

Čast mi je predlagati v imenu odseka za letno poročilo.

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Poročilo § 7. črka A o prisilni delarnici, marg. 1. do vštetega 14. se vzame blagovoljno na znanje.

2.) Deželnemu odboru se nalaga stroga izvršitev sklepa XII. deželno-zborske seje dné 5. aprila 1892. l., da se prisiljenci kolikor mogoče v najboljši meri uporabljajo za delo zunaj zavoda in da se upravnitvo prisilne delarnice izogiblje vsakteri konkurenci s tukajšnjimi obrtniki, ter v to svrho rokodelska opravila in takozvana naročena dela omeji na brezpogojno potrebo.

3.) Napis nad velikimi vratmi naj se v slovenskem in nemškem jeziku takoj napravi.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Bezüglich des Zwangsarbeitshauses ist heuer durch den Herrn Berichtstatter des Rechenschaftsberichts-ausschusses wieder die Resolution erneuert worden, wörnach der Landesauschuß beauftragt wird, dafür Sorge zu tragen, daß die Zwänglinge in möglichst ausgedehntem Maße zu Arbeiten außerhalb der Anstalt verwendet werden. Ich habe dazu nur ganz kurz zu bemerken, daß diesem Auftrage ohnehin soweit als es nur möglich ist, nachgekommen wird und daß es thatsächlich kaum eine Zwangsarbeitsanstalt gibt, wo im Verhältnisse zur Zahl der Zwänglinge so viele Individuen zu auswärtigen Arbeiten verwendet würden, als bei uns. Wenn ich sage, daß die Zwänglinge so viel als möglich zu anderwärtigen Arbeiten verwendet werden, so ist es selbstverständlich, daß sie so wenig als möglich wenig innerhalb der Anstalt verwendet werden. In dieser Beziehung sind an die Direktion der Zwangsarbeitsanstalt die strictesten Weisungen ergangen, ganz aber die handwerksmäßigen Arbeiten innerhalb der Anstalt einzustellen, ist absolut unmöglich, weil die Leute im Winter, wo auswärtige Arbeiten sich vermindern, wenigstens mit leichteren Arbeiten auch beschäftigt werden müssen und es insbesondere bei den älteren unter den jugendlichen Corrigenden, jenen im Alter von 17 — 18 Jahren, ausgeschlossen ist, daß man ihnen im Winter eine andere Beschäftigung geben könnte, als die Verrichtung von handwerksmäßigen Arbeiten. Ich wollte mit diesen wenigen Worten nur sagen, daß die vorjährige Resolution selbstverständlich beschloffen werden kann, daß aber der Landesauschuß bereits derzeit im Sinne dieser Resolution vorzugehen bestrebt ist.

Bezüglich der Aufschrift auf dem Hauptthore der Anstaltsgebäude bin ich nicht geneigt, eine ausgedehnte Debatte hervorzurufen, sondern bemerke nur, daß schon neulich eine ähnliche Resolution angenommen wurde, von der es mich nur gewundert hat, daß sie in Vorschlag gebracht wurde, denn Sie wissen meine Herren: minima non curat praeter. Ich glaube es entspricht nicht der Bedeutung des Landtages, Schilderfragen und ähnliche Bagatellen zum Gegenstande einer feierlichen Kundgebung des Landtages, wie es eine Resolution immer ist, zu machen; aber Sie haben neulich eine solche Resolution beschloffen und ich kann Sie nicht abhalten, heute auch noch eine zweite Schilderresolution zu beschließen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Morda gospod poročevalec?

Poročevalec Klein:

Ne.

Deželni glavar:

Ker tudi gospod poročevalec ne želi govoriti, prestopili bomo na glasovanje in prosim gospode, ki pritrdijo 1. predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki se strinjajo z drugim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki pritrdé tretjemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tretji predlog je sprejet.

Sedaj pride na vrsto § 7. črka B.

B) Deželni dobrodelni zavodi.

B) Landes-Böththätigkeitsanstalten.

Poročevalec Grasselli:

Visoka zbornica! Na drugem mestu poroča deželni odbor v tem paragrafu o deželnih dobrodelnih zavodih. Iz njegovega poročila je razvideti žalibog, da dovoljeni kredit za nobeden oddelek ni zadoščal, nego da je bil ta kredit pri vseh oddelkih prekoračen, izvzemši neko malenkost, namreč pri troških za mirne blazne. To je žalostna prikazen, s katero pa se moramo sprijazniti, ker jej ne pridemo v okom.

Na drugi strani moram pohvalno omeniti, da je uprava dobro urejena, ker troški za osobo in dan na nobenem oddelku ne presežajo dnevne oskrbovalnine zadnje vrste, izvzemši porodišče. V porodišči so troški za osobo in dan višji nego dnevna oskrbovalnina III. razreda. Obžalovati je, da deželni odbor ni tej statistiki dodal še izkaza, po koliko dni se je povprek jeden bolnik oskrboval v bolnici. To bi bilo zanimivo zaradi tega, da bi se od leta do leta lahko nekako kontrolovalo, ali se v resnici oskrbujejo v

bolnici bolniki le toliko časa, kolikor je neobhodno potrebno in dalje bi to dalo tudi merilo, ali se v tem oziru okolnosti spreminjajo od leta do leta, ali ostanejo konstantne. V tem oziru bodem končno stavil predlog v imenu odseka za letno poročilo, da bode znanprej deželni odbor sprejel v svoje poročilo tudi tak izkaz. Kakor sem rekel, bi bilo to zanimivo za bolnico samo in zaradi tega sem se jaz uže nekoliko informiral brevi manu in našel, da je n. pr. ta „povprečna oskrbovalna doba — durchschnittliche Verpflegs-Dauer“ — znašala leta 1890. in 1891. po 27 dni, leta 1892. pa le 24 dni; to je obrat na bolje, ki ga je pozdravljati radostno. Našega deželnega odbora izkaz nam pa na drugi strani tudi daje podlago, da vidimo in lahko primerjamo, kako postopajo vnanje bolnice s Kranjskimi bolniki. Preračunil sem, koliko časa oskrbujejo tuje bolnice naše bolnike in našel, da poprečna oskrbovalna doba znaša v vnanjih bolnicah nad 29 dni za jednega bolnika, iz česar je sklepati, da se najbrž ne godi vse tako, kakor bi bilo treba in zato bode odsek za letno poročilo tudi v tem zmislu stavil predlog, ki se opira na sklep visokega deželnega zbora z dné 5. aprila l. 1892.

Neprijetno je poročilo deželnega odbora, da so lekarnarji podražili zdravila in odsek za letno poročilo bi bil tudi v tej zmeri stavil kak predlog; ker se je pa stvar razpravljala že povodom poročila o zgradbi nove deželne bolnice in je takrat dobil deželni odbor napotek, naj skrbi, da se bodo znižali ti troški, se ni zdelo odseku potrebno, tudi tukaj spraviti stvar na razgovor.

Z ozirom na povedano torej stavim v imenu odseka za letno poročilo nastopne predloge.

Visoki deželni zbor sklèni:

„1.) Deželni odbor poročaj v prihodnjem letnem poročilu, po poliko dni se je povprek oskrboval jeden bolnik v bolnici leta 1890., 1891. in 1892. in to za vsak oddelek (namreč za medicinski, kirurški, sifilitički in dermatološki, oftalmološki itd. vse druge oddelke) posebej; znanprej pa poročaj o tem vsako leto sproti.

2.) Deželni odbor delaj vedno z vsem naporom na to, da se bode z bolniki iz Kranjske v bolnicah zunaj naše dežele, zlasti pa v Tržaški bolnici ravnalo strogo po predpisih ministerskega razpisa z dné 17. junija l. 1869. št. 1713.

3.) Ostalo poročilo deželnega odbora o deželnih dobrodelnih zavodih se jemlje na znanje“.

Deželni glavar:

Otvaram splošno debato. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo.

Želi kdo besede k prvemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé prvemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Želi kdo besede k drugemu predlogu.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo z drugim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Želi kdo besede k tretjemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali in prosim gospode, kateri pritrldijo tretjemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi tretji predlog je sprejet.

Sedaj pride na vrsto § 7. črka C.

C) Deželni muzej.

C) Landesmuseum.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Kakor vsako leto, tako nam tudi letos podaja deželni odbor v § 7. letnega poročila obširne vesti o ureditvi in popolnitvi muzealnih zbirk, razun tega pa tudi o raznih pridobitvah, ki so se ali nakupile, ali pa so jih prijatelji in dobrotniki podarili.

Vse to je čitati v letnem poročilu pod naslovom „C. Deželni muzej“ v marg. št. 25. do 31.

Ker so gospodje člani visoke zbornice vsebino tega poglavja izvestno že pregledali in je odsek za letno poročilo ta del poročila na drobno pretresal, ne preostaje mi za poročanje drugega, kakor da naglašam pridobitve, ki so se muzeju podarile.

Darila kažejo, da ima deželni muzej mnogo čestilcev in dobrotnikov, katerim gre vsa čast in hvala. Priznavajoč to naklonjenost bode visoka zbornica pritrldila tudi prošnji, naj bi darovatelji svojo radodarnost še nadalje skazovali temu deželnemu zavodu. Onim pa, katerim sta izročena skrb in varstvo muzeja, posveti naj vso svojo pozornost na povzdigo „Rudolfinuma“ do one stopinje, katero mora zavzemati.

Omeniti mi je še marg. št. 31., v kateri poroča deželni odbor, da še ni mogel predložiti načrta zakona „o uravnavi izkopavanja starin“, ker ni dobil še potrebnih informacij.

V imenu odseka za presojo letnega poročila imam čast nasvetovati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) § 7. letnega poročila pod lit. C. „Deželni muzej“ jemlje se odobruje na znanje.

2.) Blagim dobrotnikom, prijateljem in pospeševalcem deželnega muzeja izreka se priznanje in najtoplejša zahvala.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Kakor se kaže, so razmere pri našem muzeju take, da je treba vsako leto nekoliko spregovoriti k dotični točki letnega poročila.

Že lanskega in predlanskega leta sem se pri tem poglavju moral oglasiti zaradi tega, ker je muzej res jedna najlepših ustanov, katere ima dežela naša in na katero bi moral največjo in najstrožjo pozornost obračati ne le deželni odbor ampak tudi vsakdo, ki sedi v tej zbornici. Ali kakor kažejo razmere, napravlja uprava deželnega muzeja vtis, da uprava vender ni v pravih in takih rokah, kakor bi zahteval tak zavod. Ne bodem tu govoril proti kaki osebi, kakor da bi jej hotel kršiti ali jemati vsakdanji kruh. Kar bodem govoril, ne izvira iz nobene osobne antipatije, temveč le radi tega govorim, ker želim, da bi deželni odbor večjo pozornost obračal na deželni muzej, kakor dosedaj, ter prišel že jedenkrat do tega, da bi reorganiziral celo upravo. Kdo je kriv obojeim razmeram, to naj ostane na strani. Ali dopuščeno mora pa vender biti, da se nekoliko spustim na osobno polje, ker moram naglašati pred zbornico, da se mi neumestno vidi, če se po deželi raznašajo prav čudne anekdote o tem, kako se starine in zakladi nabirajo za naš muzej. Kar bodem povedal, ne izvira iz samih čenč ali praznega govoričenja, temveč povedati hočem, kar sem izvedel iz gotovih virov. Zdi se mi pa, da če take anekdote kurzirajo, je to dokaz za nesrečne razmere v deželnem muzeju. Tu ne bodem govoril o tisti sulici, katero so v neki cerkvi sv. Juriju, ki so ga vzeli iz oltarja in spravili na koru, vzeli iz rok in prinesli v Ljubljano, da se je kupila za deželni muzej. (Veselost v središču. — *Geiterfeit im Centrum*.) Povedal bodem le, kar iz gotovih virov vem in iz gotovega vira vem, da se je načelnik našega muzeja posebno na Dolenjskem, v graščini Gradac na jako žalosten način veseljakom na limanice vsedel. Jaz mislim, da je ta anekdota taka, da se lahko javno pove. Izvedelo se je, da pride načelnik našega muzeja na Dolenjsko, starine nabirat. Ne vem kdo je prinesel to vest v graščino Gradac, kjer je bil tedaj oskrbnik neki Tempel. Dogovorili so se, da bodejo zastopnika deželnega muzeja na lep način sprejeli. Dobili so nekje neko staro železo, dali so železo obrusiti, da je bilo ostro in spičasto, kakor kako nevarno orodje. Potem so napravili, da je postalo rojnatno in končno so celo stvar zagrebli v neko grajsko razvalino. Ko pride načelnik muzeja našega, sprejeli so ga prijazno, povabili ga h kosilu, in ko je pojedel, šli so k tisti razvalini. Nekdo sune v star zid, kar se prikaže kos tistega železa in kustos naš, ki je vedno navdušen za stare najdbe, izvleče celo reč iz grajskega ozidja in zakliče: „Meine Herren, das ist der wichtigste Fund meines Lebens.“ (Veselost v središču in na desni. — *Geiterfeit im Centrum und rechts*.)

Ko se poslovi, naloži tisto železo ostentativno na svoj voz in se odpelje v Ljubljano; med potjo pa je župnikom, pri katerih je kosil, razkladal na dolgo in široko, kje in kako je izkopal tisto železo in da samo njegovim zaslugam gre pripisovati, da se je tako znamenita najdba rešila za muzej. (Veselost v središču. — *Geiterfeit im Centrum*.) Pa ne rečem, da se je kaj takega samo jedenkrat zgodilo. Vem za neko drugo dogodbo, in ta je pa pristna, ker mi jo je pravil strokovnjak, ki je sam bil navzoč, ko je kustos zopet kupil neko starino. Pred kakimi tremi

tedni je načelnik z dvema profesorjema stal v muzeji, ko pride nek kmet in pravi: „Tukaj imam staro orožje“. Bil je nek železni kavelj. Kustos ga vzame v roko, ga pogleda in pravi: „Meine Herren eine altrömishe Waffe, vielleicht ist damit ein Soldat des Quintus X. einmarchirt in dieje Gefilde!“ (Zivahna veselost v središči in na desni. — Lebhaftes Weiterfeit im Centrum und rechts.)

Kustos napravi pobotnico za 60 kr., jo da kmetu, ta jo podpiše, uzame 60 kr. in pusti v kustosovih rokah tisti železni kavelj. Dotična gospoda, ki sta bila navzoča, sta pa vendar nekoliko dvomila, ali je res ta stvar tako stara. Pričneta kavelj obračati in končno sta najdla mesto, na katerem se je našla številka 1863. Pokazalo se je končno, da je bil to nek kavelj, katerega je slovenska vas leta 1863. dala svojemu nočnemu čuvaju napraviti. (Veselost v središči. — Weiterfeit im Centrum.)

Prepričan sem sicer, da zaradi tega ne bo poginil naš zavod, vendar pa me v srce boli, da je mogoče, da se kaj takega govori, kajti če se take stvari pripovedujejo, ne postane s tem smešen samo dotični uradnik, ki take kaveljne kupuje kot starorimsko orožje, temveč smeši se in v nič dene ves zavod. Zaradi tega mislim, da je skrajni čas, da naš deželni odbor začne nekoliko strožje postopati. Ako si ogledamo poročilo deželnega odbora o starinskih izkopavanjih, se meni vsaj vidi, da se tisto kopanje zvršuje nekoliko površno. Poročilo obsega 2 ali 3 tiskane strani, ali končno ostane vtis, da se ni našlo nič dobrega, ampak le tu in tam kaka stara žlindra, kakor da bi bila žlindra najvažnejša starinska reč. Iz tega poročila razvidim, da se je na najdišči kneza Windischgrätza začelo z nova kopati in da se nič družega ni našlo, nego kup stare žlindre, katere menda Windischgrätz ni hotel vzeti. Potem se konstatuje, da se je v Zagorji kopalo in da se je tam našel mrlič, ki je v vsaki roki držal kos žlindre. Torej zopet žlindra, in sploh se mi vidi, da ima žlindra preveč pomena v muzeji, kajti če bo šlo tako naprej, nastal bo končno iz muzeja samega le velikansk kup žlindre, ki ne bo imel nobene posebne vrednosti. Zaradi tega pa — in to mi je dalo glavni povod, da sem se oglasil k besedi — zdi se mi prečudno, da naš visoki ali slavni, ali kakor hočete, deželni odbor odpošlje načelnika našega muzeja, ki še na Kranjskem ne najde nič nego žlindro, na drago pot v Italijo. Čuli smo, da je dobil kustos od deželnega odbora posebno podporo, da gre v Italijo ogledat si tam muzeje. Od druge strani se nam stvar tako pripoveduje: Načelnik deželnega muzeja, ki prej ko ne dobro čuti, od katere strani mu vleče ugodna sapa, hotel se je udeležiti romarskega vlaka in obiskati sv. Očeta. Ničesar nimam proti temu, ako kdo hoče v Rim k sv. Očetu, ampak to naj stori na svoje troške. Kustoz našega muzeja pa je zahteval od deželnega odbora podpore 150 gld., da bi se mogel udeležiti romarskega vlaka. Klerikalno-radikalna večina pri našem deželnem odboru pa, dasiravno ima glavarja, kateri vsako odgovornost na se prevzame (Deželni glavar: — Landeshauptmann: „Vsake ne“) mislila si je, da potreba vendar ni tako živa, da bi kustoz v Rim šel takrat, kadar gredó

romarji in rekla je: „Če dobi kustos 150 gld. udeležil se bode romarskega vlaka, to pa ne bode vsem všeč. Dajmo mu torej še 50 gld. torej vsega skupaj 200 gld. ampak s tem pogojem, da gre tudi na Elbo, kjer imajo posebno znamenito žlindro.“ — In res, dali so mu 200 gld. z nalogom, da preišče tudi žlindro na Elbi. Kak drug nalog pa je kustoz še dobil? Seveda načelnik našega muzeja v Italiji nima veliko iskati in s podporo 200 gld. se tudi ne bode dalo doseči posebnih rezultatov, kajti ako se pošlje koga v Italijo, da tam napravlja študijo, potem 200 gld. ni zadosti; toliko zapije in potem bode moral peš nazaj, ako ga ne bodo žandarji nazaj prignali v našo Avstrijo. Da je stvar torej nekoliko opravičil, dal je deželni odbor načelniku našega muzeja nalog, da naj vzame saboj fotografijo tiste situle, ki jo imamo v muzeji, ter jo primerja z enakim eksemplarom, ki je menda v Bologni ali kje. To je bil torej nalog, katerega je dobil kustoz našega muzeja, ko je potoval v Italijo. Gospoda moja, jaz mislim, da je končno primera naše situle z ono, ki jo imajo v Italiji, vendar za nas brez pomena. Hvalimo Boga, da imamo tisto dragoceno situlo, če pa imajo drugodi jednako, naj jo imajo.

Načelnik našega muzeja je torej dal napraviti fotografijo naše situle, jo je vzel pod pazduho in šel v Italijo, primerjat jo s situlo v Bologni. (Smeh v središči. — Gelächter im Centrum.)

Recimo, da je bila ta primera res potrebna, ali če se je samo to hotelo, potem bi se bilo to dalo doseči dosti cenejše. Naj bi bil naš deželni odbor poslal v Bologno po fotografijo, (Smeh v središči. — Gelächter im Centrum.) in potem bi se bili situli ceneje dali primerjati, tem bolj ker gotovo vem, da imamo v muzeji že lepo fotografijo Bologenske situle, med tem ko je naš kustos nesel saboj prav slabo fotografijo naše situle. Da je bil pa nalog, katerega je deželni odbor dal kustozu, le humorističnega pomena, izvira od tod, da kustoz ni izhajal s tistimi 200 gld. in šel torej pogledat le Rimske lepote, med tem ko je tisto žlindro na Elbi pustil na strani in Elbe še niti videl ni. (Veselost v središči. — Weiterfeit im Centrum.)

Naglašati moram, da se mi ne zdi prav, da imajo oni gospodje, kateri nam tolikokrat očitajo, da premalo na denar pazimo, denarja za take prazne eksperimente in da se mi čudno vidi, kako se je moglo tistih 200 gld. dati načelniku našega muzeja, ko vendar v celem proračunu za take stvari ni ustavljen noben kredit.

Stvari, katere sem navajal, dokazujejo, da so razmere pri našem muzeji nezdrave, in mislim, da je zadnji čas, da se naš deželni odbor postavi na bolj strogo stališče in odpravi jedenkrat za vselej to žlindro iz muzeja in skuša zavod tako urediti, da bode v soglasu s tisto vrednostjo, ki jo ima za deželo Kranjsko.

Na drugi strani je deželni odbor pa sploh površen gledé muzeja našega. Že leta 1890. sem predlagal sledečo resolucijo: „Deželnemu odboru se naroča, da mu je preskrbeti, da se Deschmannova knjiga „Führer durch das Landesmuseum“ ali na slovenski jezik preloži, ali pa da se izda izvirna slo-

venska knjiga jednakega obsega“. Ta knjiga morda ne bi bila stala 200 gld., na vsak način pa bi bila bolj potrebna, nego kustosov sprehod v Italijo.

Jaz za danes ne bodem stavil nobenega predloga in naglašam le še jedenkrat, razmere pri našem muzeji so nezdrave in deželni odbor naj do prihodnjega zasedanja preskrbi, da se predručajijo, če ne, pa bomo začeli streljati s še hujšimi kani, nego smo streljali dosedaj.

Deželni glavar:

Kar se tiče podpore, katero je deželni odbor dovolil muzejskemu kustosu, usojam si le toliko omeniti, da to ni bila nobena strankarska zadeva, temveč da je ves deželni odbor soglasno dovolil kustozu podporo 150 gld. v ta namen, da si ogleda Italijanske muzeje, ne pa da gre primerjat fotografijo naše situle z neko situlo v Bologni. O tej fotografiji meni nič znano ni. Kustos je le prosil za podporo, da si bode mogel ogledati muzeje v Italiji in meni se vidi, da je to za kustosa muzeja pač jako interesantno in važno, kakor tudi za naš muzej koristno in da se za to pač sme dovoliti podpora iz muzejskega zaklada. Kustos Müllner je bil tudi pripravljen poročati častitim gosp. poslancem o svojem potovanju v Italiji. V prvi ali drugi seji sem imel čast, povabiti gospode poslance, naj se udeleže tega predavanja in sem prosil, naj si zberó dan za to. Mislim, če bi kustos ne bil imel drugega poročati nego o „žlindri“ in o fotografiji situle, bi gotovo ne bil povabil gospode poslance, da se udeleže predavanja. Po mojem mnenju je imelo potovanje njegovo zanimive uspehe in jaz bi bil le želel, da bi bili gospodi poslanci porabili priliko, poslušati o tem kustosovo predavanje v muzeji in potem naj bi bil gosp. poslanec dr. Tavčar šele sodil, ali se je potovanje izplačalo ali ne. Jaz sam o tej stvari tudi ne hočem soditi, dokler še nimam njegovega poročila o potovanju, vsekako pa ogledovanje v italijanskih muzejih za izobraženega človeka ne more biti brezuspešno.

Kar se tiče podpore, plačala se je svota iz kredita, katerega ima deželni odbor za muzej sploh na razpolaganje in se lahko opraviči s tem, da se je dovolila v korist deželnega muzeja.

Gospod poslanec dr. Papež se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Papež:

Hočem le kratko odgovoriti na to, kar je navajal gospod poslanec dr. Tavčar o muzeji. Iz tega, kar je on omenil, povzamem prav za prav le tri točke kot važne, namreč pred vsem zadnjo opazko, naj deželni odbor v zmislu sklepa z leta 1890. preskrbi slovensko izdajo Deschmannovega „Führerja“. Na tem je nekaj resnega in deželni odbor bi bil to nalogo tudi takoj zvršil, ako ne bi bilo drugih zaprek. Te zapreke so bile resne, čemur bode tudi gospod poslanec dr. Tavčar pritrdil, ako jih navajam. Kakor hitro sem koncem mesca aprila vlanskega leta vstopil v deželni odbor, sem našel, da je bil nek dogovor med prednikom mojim in profesor Rutarjem, da se bode napravila slovenska izdaja „Führerja“.

Ob enem je imel deželni odbor tudi nalog, dogovarjati se z gospodom župnikom Robičem zaradi nakupa njegove prirodoslovne zbirke in ravno tako se je takrat deželni odbor pogajal s Šumijem zaradi njegove zbirke listin.

Te dve zbirki sta veliki in obširni in razdeliti se bodeta morali v raznih vrstah, tako da bi bil pač tudi gospod profesor Rutar mojega mnenja, da naj bi se slovenski „Führer“ šele kasneje izdal, ko bode vse urejeno. Inventar namreč še ni bil popolnen. Kakor hitro bode zbirka Robičeva in morebiti zbirka Šumijeva — ne vem še, če se bo kupila — urejena in inventar dopolnjen, kar se bode letos, do prihodnjega zasedanja zgodilo, bode vse stalno stališče dobilo in potem se bode mogel izdati „Führer“. Seveda se morajo tudi omare naročiti, da je definitivno vsaka zbirka tam, kjer mora biti. Omenil bi še oviro, da se „Führer“ dosedaj ni mogel izdati, namreč ker še nismo v jasnem gledé Doberletove sobe. Tudi to sobo bode treba spojiti z drugimi sobami, ki služijo za zbirke muzejske. Jaz mislim torej, da bode voditelju mogoče, koncu tega leta pričeti z urejanjem vseh teh zbirk na podlagi že sedaj dodelanega. Da bi se slovenski „Führer“ že poprej izdal, bi ne bilo praktično, kajti potem bi bilo kmalu treba napraviti za „Führerja“ še nekekega „Führerja“. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Enega Feldwebelna napravite!“)

Kar se tiče potovanja gospoda kustosa v Italijo, moram pojasniti, da mu deželni odbor ni dal 200 gld. podpore, temveč le 150 gld., za kar so vsi deželni odborniki enoglasno glasovali in sicer za te namene, kakor je povedal prečastni gospod deželni glavar. Če je gospodu kustosu kdo drug, morebiti kak prijatelj poklonil še 50 gld., tega ne vem, od deželnega odbora pa je dobil le 150 gld. Kaj se je na svojem potovanju naučil, kaj je vse zapazil in kaj je njegovo potovanje koristilo našemu muzeju, o tem mu bo še treba poročati deželnemu odboru, sicer bode pa gospod poslanec dr. Tavčar iz nemške „Argo“, na katero je on naročen, najpreje poizvedel za uspehe profesorja Müllnerja. Dosedaj jaz sam ne vem, kje je povsodi bil. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dobro, čujte!“) On je rekel, da gre v Bologno in v Rim a da potem, ako mu bode mogoče, morebiti ob lastnih troških napravi še kak izlet poleg te glavne proge. Izrečno je povedal, da si hoče v Bologni tudi ogledati neko situlo, ki je podobna naši situli in razun tega, da hoče iti v Florencijo. O fotografiji, da bi mu jo bil deželni odbor saboj dal, ali ga opozoril, naj jo vzame saboj, ali da bi se bilo o njej govorilo z njim, ali da bi sploh eksistovala in da bi se mu bilo priporočalo, naj jo uporablja, mi ni čisto nič znano, temveč mislim, da je to nova anekdota, da gospod poslanec dr. Tavčar pravi take stvari, katere niso istinite. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Fotografija je v muzeji, le pogledajte jo, če se kaj brigate!“)

Kar se tiče drugega, kar je gospod predgovornik še omenil, jaz v onem oziru ne morem zagovarjati strokovnjaka, kajti strokovnjak zagovarja se sam s tem, kar dela, piše in sploh stori za koristi

muzeja in občni pouk, ampak le to bi si še usojal povedati, da to, kar se mu je baje pripetilo na Dolenskem, se je na drug način pripetilo tudi marsikomu izmed nas, da je n. pr. na Laškem kupil kako starino in je bil opeharjen. Tam imajo posebno industrijo, da se prodajajo ponarejene nepristne stvari, n. pr. kipi — ti posebno v Benetkah — stare knjige, slike itd. Ponarejene so pa tako, da bi gospod poslanec dr. Tavčar sam verjel, da so pristne. Če si je torej odlični gospod, čegar poštenje ni dvomljivo, dovolil šalo, da je zakopal neko reč, katero je potem kustos našel in mislil, da je starina, je to popolnoma lahko mogoče, tem lažje, ker ima gospod Müllner dovolj nepreviden temperament, pri katerem se rad poda v nevarnost, da vsakemu verjame.

Kar se tiče organizacije deželnega muzeja, katero je tudi omenil gospod poslanec dr. Tavčar, je to že resna želja, kajti mi smo že lani septembra meseca slišali, da se je deželnemu odboru dal nalog, da načrta reorganizacijo muzeja in v zmislu tega naloga bode deželni odbor to storil do prihodnjega zasedanja. Do tistega časa je načrt organizacije gotovo izdelan, kajti skoraj na pol je že sedaj izdelan.

Opozarjam le visoko zbornico, da izvoli pre-mišljati princip; imel bi se namreč postaviti kuratorij, kateri bi se pečal z muzejem tudi v strokovnjakem oziru in jaz mislim, da bi se moralo gledati pri tem na to, da bi se pridobili tudi višji krogi. Mislim, da bi ne bilo škodljivo, če bi visoka zbornica premišljala ta princip, ker hočem ravno načrt izdelati na tem stališči, da bi se ustanovil dober kuratorij, kakor si ga je gotovo mislil ranjki Deschmann. Na strani 2. statuta z leta 1865. je namreč rečeno, da je snovati nek „Museumsausſchuſs“, ki bi pa šele pričel poslovati, kadar dobi od visoke zbornice svoj poslovni red. Tisti princip bi se moral izvesti in jaz zmatram, da je to zdrav princip.

Toliko navajam v tolažbo gospoda poslanca dr. Tavčarja, ki misli, da je muzej tako na slabem.

V prihodnjem zasedanji se bode predložila reorganizacija, po kateri se more tudi v drugih potezah, katerih nečem tu na drobno razpravljati, korigirno uravnati muzejska uprava.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Dovoljeno mi bodi, da spregovorim samo nekoliko kratkih besed. Spoznal sem namreč, da ima gospod referent v muzejskih stvareh v deželnem odboru nesrečno navado, da rad zadržuje stvari, katere so že v teku in on sam je to potrdil, ko je dejal, da se je prejšnji referent o deželnem muzeji že začel dogovarjati s profesorjem Rutarjem, da napravi slovenski sprevodnik, potem pa da so mu prišli pomisleki, tako da se končno nič ni storilo. Po mojih mislih bi gospod referent najboljše storil, ako bi on take stvari hitro nadaljeval, da se dovrše, ne pa, da jih po nepotrebnem zadržuje.

Razlogi, katere je gospod referent deželnega odbora navajal za to, da se je opustila izdaja slovenskega sprevodnika, se mi zde jako čudni. On pravi namreč, da se je ravno takrat, ko se je imel izdati sprevodnik, pričelo govoriti o nakupu Robičeve prirodoslovne zbirke, in Schumijeve zbirke listin in o takozvanej Doberletovi sobi in da bi bilo torej takrat prezigodno, izdati sprevodnik. Kaj pa, če zopet kdo drug pride in ponudi kako zbirko deželnemu odboru? Ali bode v tem slučaju deželni odbor zopet rekel, da se mora prej ta stvar dognati, in potem šele bode misliti na izdajo sprevodnika? Če se bode gospod referent deželnega odbora držal tega načela, potem pa nikdar ne homo imeli sprevodnika, kajti komaj bode urejena jedna zbirka, treba bode urediti drugo itd. in tako ne pridemo nikdar do konca. Od gospoda profesorja Rutarja samega sem čul, da bi bil on z veseljem in ljubeznijo do stvari priredil slovenski sprevodnik, ako mu ne bi bil kalil tega veselja gospod referent deželnega odbora. Sicer je pa stvar popolnoma jasna, slovenski sprevodnik je neobhodno potreben, torej naj se napravi in izda; ako bi bilo pa pozneje treba, da se popolni, naj se izda še dodatek in na ta način bode ustrezno intencijam visoke zbornice. Prosil bi torej gospoda poročevalca, naj bi v deželnem odboru ne zadržaval stvari, katere želi visoki deželni zbor, da se izpeljejo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec vzvišenost baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Nachdem ich wiederholt in dieser Angelegenheit das Referat zu führen die Ehre hatte, halte ich mich für verpflichtet angesichts der Bemerkungen, die soeben gegen das Museum vorgebracht wurden, auch meinerseits einige kurze Bemerkungen vorzubringen und erkläre im vorhinein, daß ich mit den Ausführungen des ersten Herrn Redners in der Debatte im großen und ganzen vollständig übereinstimme. Ich theile mit ihm die Liebe und die große Sympathie für die Entwicklung des Museums, einer unserer schönsten Anstalten, welche, wenn wir sie nur richtig auszubilden verstehen, dem Lande noch zu großer Ehre und zu großem Vortheile gereichen wird. Daß es mit der Museumsleitung nicht so bestellt ist, als es wünschenswert wäre, ist nicht eine neue Klage, und sie werden sich erinnern, daß ich seit 7 Jahren als Referent in dieser Angelegenheit eine Reihe von Anträgen dem hohen Hause zu unterbreiten die Ehre hatte, die alle angenommen wurden, aber leider bis heute zur Ausführung nicht gelangt sind. Ich werde mich nicht auf das persönliche Gebiet begeben; persönliche Angelegenheiten hat der Landesausschuß zu prüfen und darüber die nöthigen Verfügungen zu treffen und wenn derartige Unordnungen vorkommen, wie heute und bei anderen ähnlichen Anlässen insbesondere im Ausschusse darauf hingewiesen wurde, so wird der Landesausschuß seine Pflicht zu erfüllen haben. Nur die eine Frage, die Reise des provisorischen Custos nach Italien möchte

ich mit einer einzigen kurzen Bemerkung streifen und zwar mit der Frage, wie denn innerhalb des genau und eng bemessenen Rahmens des Budgets des Museums diese Ausgabe jetzt erledigt werden wird, wenn dafür keine Deckung vorhanden ist? Wenn auf die Zeitschrift „Argo“ und den Bericht, der über die Reise des Custos darin enthalten ist, hingewiesen und bemerkt wurde, daß man sich daraus belehren könne, wie nützlich diese Reise gewesen sei, so muß ich gestehen, daß ich diesen Bericht gelesen, aber hieraus keine Belehrung geschöpft, vielmehr die Überzeugung gewonnen habe, daß diese Reise, wenn sie nicht anderem Zwecke gedient hat, herzlich überflüssig war. (Veselost. — Heiterkeit.) In diesem Sinne stimme ich mit den Ausführungen des Herrn Vorredners überein und glaube weiters, daß auch jene Bemerkung, welche von Seite des letzteren Herrn Redners bezüglich der Übersezung des „Führers“ von Deschmann gemacht wurde, gerechtfertigt ist. Es geht nicht an, die Herausgabe eines Führers durch's Museum solange aufzuschieben, bis alle Sammlungen vollständig fertig sind, denn das Museum hat die Aufgabe fortwährend zu sammeln und da die Sammlungen nie fertig sind, so wäre die Folge davon die, daß wir entweder nie einen „Führer“ bekämen, oder uns mit einem Führer von Fall zu Fall begnügen müssen. Daß aber der „Führer“ eine Nothwendigkeit ist, sagen alle jene, welche das Museum besuchen, weil ohne „Führer“ eine eingehende Information unmöglich ist. Ich halte das alles für persönliche Angelegenheiten und Sache des Landesauschusses.

Die letzte Bemerkung des Herrn Referenten im Landesauschusse über Museumsangelegenheiten, die aber von principieller Tragweite ist, bestimmt mich aber noch einige wenige Worte beizufügen, vor allen um zu betonen, daß dieser Herr Referent, wie es bekannt ist, sich auf das wärmste alle Arbeiten, welche die Organisation des Museums betreffen, zu Herzen nimmt, so daß gegründete Hoffnung vorhanden ist, daß wir auf diesem Wege zu der ersehnten, nothwendigen und von uns allen so erwünschten Reorganisation des Museums gelangen werden. Gerade aber deshalb, weil die Dringlichkeit der Reorganisation eine so große ist und weil vielleicht gerade in dem gegenwärtigen Augenblicke Umstände eintreten könnten, welche eine Verzögerung im Interesse der Sache doch noch wünschenswert erscheinen lassen dürften, möchte ich — ich bitte um Verzeihung — zur Deckung des Herrn Referenten die Bemerkung machen, daß, wie die Dinge heute stehen, bis zur nächsten Session die Vorlage eines zweckmäßigen Reorganisationsentwurfes sich möglicherweise doch nicht empfehlen würde. Warum? Ich glaube dies mit einigen kurzen Andeutungen beleuchten zu müssen. Die Herren werden sich vielleicht noch jener Ausführungen erinnern, die ich vor einem Jahre an dieser Stelle vorzubringen die Ehre hatte und die sich kurz dahin resumiren lassen, daß es sich empfehlen würde, in jenen Städten, welche keine höheren Bildungsanstalten, Akademien und Universitäten besitzen, die Landesmuseen derart auszugestalten, daß sie zu Bildungsanstalten werden, welche die Fortsetzung des Mittelschulunterrichtes ermöglichen und daß zu dieser Ausgestaltung gerade unser Museum sich in ganz vorzüglicher Weise qualificirt. Ich stimme den Bemerkungen des Herrn Referenten im Landesauschusse bezüglich des

Curatoriums bei, allerdings aber denke ich mir dieses Curatorium anders, als angedeutet wurde und glaube, daß das Curatorium nur dann eine erspriechliche Thätigkeit entfalten könnte, wenn zu einer großen Unabhängigkeit desselben sich auch eine große Opferwilligkeit für das Institut, zu dessen Überwachung es bestimmt wäre, gesellen würde. In diesem Sinne zweifle ich nicht daran, daß eine Verständigung über die Einsetzung eines solchen Curatoriums ohne Schwierigkeiten möglich sein wird.

Was aber die Ausgestaltung des Museums zu einer höheren Bildungsanstalt betrifft, so liegt in der Natur der Sammlungen das Bild für diese Ausgestaltung bereits vor. Wir haben vor uns, ich möchte sagen, drei Sectionen: die archäologisch-historische, die naturwissenschaftliche und die gewerbliche Section. Die letztere hat sich, ich muß es mit Bedauern bemerken, obwohl sie principiell nach dem System des Museums festgestellt ist, nicht in jener Weise entwickelt, wie es die Spender für's Museum ins Auge gefaßt hatten. Wenn nun diese drei Sectionen so gedacht werden, daß sie in Verbindung gebracht werden mit speciell dazu gebildeten Citobden, welche den Unterricht fortführen würden, so könnte dieses Institut einen großen Theil nicht bloß jenes Unterrichtes gewähren, welchen bisher die Universitäten vermittelten, sondern auch den allgemeinen Bildungsbedürfnissen eines jeden Gebildeten in vorzüglicher Weise Rechnung tragen. Nachdem aber diese Idee in letzterer Zeit auch in anderen Kreisen platzgegriffen hat und die Absicht besteht mit derartigen Anträgen direkt an die Reichsvertretung heranzutreten und zu interveniren, daß der Staat derartige Institutionen mit den eigenen Mitteln unterstütze, was eine Landeshauptstadt, wie Laibach zu verlangen berechtigt ist, dann glaube ich, daß, wenn die Dinge sich so verhalten, es sich aus diesem und nur aus diesem Grunde empfehlen dürfte, eine kurze Zeit abzuwarten, um zu sehen, in welche Richtung diese Entwicklung gedrängt wird, um demgemäß die Organisation anpassen zu können und nicht heute mit einer Organisation hervorzutreten, die wir vielleicht schon nach einem Jahre ändern müßten. Diese kurzen Bemerkungen hielt ich mich im Interesse und aus Liebe für die Sache vorzubringen für verpflichtet. Ich bin überzeugt, daß der Herr Referent in Museumsangelegenheiten denselben mit Bereitwilligkeit Rechnung tragen wird und hoffe, daß wir durch das Zusammenwirken aller Vertreter des Landes auf dem angedeuteten Wege im Interesse der Entwicklung dieses Institutes in der kürzesten Zeit die allerpriepriehlichsten Resultate zu erlangen in der Lage sein werden.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Ako imate še v spominu predlog, katerega je stavil odsek za letno poročilo, našli bodete, da je njegov obseg tako skromen in majhen, da manjši skorej biti ne more. Odsek za letno poročilo je zmatral za potrebno, da se omeji nasvet zgolj na to, da se ono, kar naznanja poročilo,

vzame na znanje in v drugi vrsti, da se dobrotnikom muzejskim izreče zahvala. Zagotoviti moram, da se je pa odsek tudi precej živahno razgovarjal o zadevah, ki so se tukaj sprožile, vsekako pa smo tu slišali stvari, o katerih se v odseku ni govorilo. Odsek je imel pred očmi nalogo deželnega odbora, da bi se skorej uredile vse razmere pri muzeji, ki so ureditve potrebne. Razmotrival je tudi vprašanje, bi li ne bilo ustanoviti nek kuratorij, kakor si ga misli ekscelenc gospod poslanec baron Schwegel, ali končno je odsek mislil, da bi bilo vendar bolje, da ustanovitev kuratorja, če tudi začasnega, ostane odložena za toliko časa, dokler deželni odbor ne predloži vsega organizacijskega načrta.

Kar se tiče sprevodnika, ki bi se imel spisati v slovenskem jeziku, moram omeniti, da bi se lahko tako na svitlo dal, v kolikor so zbirke dovršene. Na strani 182. letnega poročila je rečeno, da je 7 zbirke že popolnoma urejenih in inventariziranih. Iz posameznih listov bi se dala osnovati cela knjiga in dodati bi bil pozneje še oni ostanek, katerega sedaj ni mogoče inventarizirati in zapisati.

Kar se tiče opazke gospoda poslanca ekscelence barona Schwegelna o poročilu, katero bi bil pisal načelnik deželnega muzeja o svojem potovanju po Italiji v časopisu „Argo“, moram omeniti, da tisto še ni pravo poročilo, marveč da so tu omenjeni le kraji, kjer je bil gospod kustos; kaj je pa videl, to v tej številki „Argo“ ni povedanega. Kritika prevzvišenega gospoda barona Schwegelna je bila torej preostra.

V ostalem pa mislim, da je umestno da ponovim predloge svoje in apelujem na deželni odbor, naj skrbi za to, da se bode gledé deželnega muzeja enkrat tudi visoka zbornica zadovoljila. Nasvetujem torej še enkrat, da visoka zbornica pritrdi nasvetoma odseka za letno poročilo.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj na glasovanje o prvem predlogu odseka za letno poročilo, ki se glasi:

1. § 7. letnega poročila pod lit. C. „Deželni muzej“ jemlje se odobruje na znanje.

Prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj nam je še glasovati o drugem odsekovem predlogu, ki se glasi:

2. Blagim dobrotnikom, prijateljem in pospeševalcem deželnega muzeja izreka se priznanje in najtoplejša zahvala.

Prosim torej gospode poslance, kateri pritrldijo temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki dnevnega reda, to je:

c) § 8. Šolstvo:

A. Ljudske in srednje šole.

c) § 8. Unterrichtsweesen:

A. Volks- und Mittelschulen.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Naznanila deželnega odbora v § 8. letnega poročila obsegajo 16 marginalnih točk ter se tičejo: gimnazija v Kranji, gospodinjske šole pri Uršulinkah, nagrade katehetom za podučevanje v veronauku, učnih predmetov na ljudskih šolah, zastalih šolskih glob, organizacije ljudskih šol na podlagi materinščine, ustanovitve in razširjave ljudskih šol, klasifikacije nekaterih učiteljskih služeb, slovenskih učnih knjig in še nekaj drugih šolskih zadev.

Odseku za letno poročilo zdi se umestno pozornost visoke zbornice obrniti na dve točki, ti ste 5. in 6.

5. marginalna številka omenja deželnozborskega sklepa dné 8. aprila 1892, po katerem se je deželnemu odboru v drugič naročilo, da se obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta s prošnjo, da zanesljivim potom poizvé število slovenskih šolo obiskujočih otrok na nemških ljudskih šolah v okrajih Kočevskem in kako je za poduk takih otrok v njihovem maternem jeziku preskrbljeno, oziroma kako naj se ta poduk uredi. Deželni odbor je to naročilo zvršil, a zaželjenega odgovora še ni sprejel.

Odseku za letno poročilo vidi se ta zadeva važna, zato je sklenil, priporočati visoki zbornici, naj bi pritrldila, da se dotična prošnja do c. kr. deželnega šolskega sveta ponovi.

Istotako se je odsek za letno poročilo zanimal za neiztirjane šolske globe v Postojnskem okrajih, ki so bile v prejšnjem zasedanji povod obširni razpravi. Ker se je sklenilo, da se zastane šolske globe izterjajo, radoveden je odsek, kako neki stoji ta zadeva.

K ostalemu poročilu pod lit. A tega paragrafa odsek nima kaj pripomniti, zato predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklène:

1. Deželnemu odboru se naroča, da ponovi prošnjo do c. kr. deželnega šolskega sveta zastran učnih razmer na nemških ljudskih šolah v Kočevskem okrajih, katere obiskujejo slovenski šolski otroci in da se konstatuje njih število.

2. Deželni odbor naj poizveduje, kako je z zastalimi šolskimi globami osobito v Postojnskem okrajih in naj vsaj v letnem poročilu za leto 1893. o tem deželnemu zboru poroča.

3. Vse druge točke § 8. lit. A. letnega poročila vzeamejo se v vednost.

Deželni glavar:

Otvaram splošno debato. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, preidemo v nadrobno razpravo.

Želi kdo besede k prvemu predlogu?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Z veseljem pozdravljam predlog, kateri stavlja odsek za letno poročilo in kateri je bil ravnokar prečitan. Namenjen sem bil pa tako ali tako spregovoriti k temu oddelku letnega poročila nekoliko besed, ako bi se tudi ne bil stavil ta predlog. Iz poročila v marg. št. 4. in 5. § 8. lit. A.

o ljudskih in srednjih šolah sprevidevam iz nova, na kak čuden način se z dvojno mero meri pravica slovenski in nemški narodnosti. Na Nemce, ako je le par nemških otrok v kakem kraju, kateri so potrebni šolskega pouka, se vlada vedno tako ozira, da precej skrbi, da dobé svoj pouk v materinem jeziku; ako pa mi prosimo, da se preštejejo oni slovenski otroci na Kočevskem, ki ne dobivajo slovenskega pouka, pretečejo leta in leta, ne da bi se vladi zdelo vredno, na vprašanje naše kaj odgovoriti. Dotična resolucija častitega gospoda poslanca Sveteca je bila sprejeta v tej visoki zbornici že dne 31. oktobra leta 1890.; ali akoravno je od tistega časa dosedaj preteklo že skorej dva in pol leta, dasi je deželni odbor takrat takoj prijavil zlatni c. kr. deželni vladi dotični sklep in dasi je poročevalec finančnega odseka gospod poslanec Žitnik dne 8. aprila leta 1892. ponovil prejšno resolucijo in naročil deželnemu odboru, da se zopet obrne do deželnega šolskega sveta s prošnjo, da poizve in naznani število slovenskih šolo obiskujočih otrok na nemških ljudskih šolah Kočevskih in je deželni odbor zopet tej želji ustregel, vendar do danes od deželnega šolskega sveta še nimamo nikakega odgovora. To se meni zdi — naj se mi ne zameri, da to naravnost rečem, — bagatelizovanje deželnega zbora, katero se nikakor ne more opravičiti in proti kateremu moramo kar najodločnejše protestovati, ako hočemo, da se važnost in veljava deželnega zbora ohrani na pristojnem niveau-u.

Da je to res bagatelizovanje deželnega zbora, vidimo prav dobro iz marginalne št. 4. § 8. Tukaj se pripoveduje, da se je na trirazredni ljudski šoli Jeseniški s tretjim šolskim letom uvedla nemščina kot obligatni učni predmet. Dotični prošnji krajnega šolskega sveta Jeseniškega je visoka vlada respektive deželni šolski svet takoj ustregel, ne da bi bil krajni šolski svet moral čakati 2 $\frac{1}{2}$ leta in da bi potem še odgovora ne bil dobil.

Ko smo se pred nedavnim časom v finančnem odseku razgovarjali o gluhonemnici in o pouku gluhonemih in slepih otrok, zagovarjal je zastopnik visoke vlade takoj stališče, katero je utemeljeno v ustavi, da mora za gluhoneme in slepe otroke nemških roditeljev preskrbljeno biti, da bodo uživali pouk v nemščini. Teh otrok bomo imeli 3 ali 4, največ 5 in glejte gospodje, za 5 gluhonemih in slepih otrok skrbi gospod voditelj deželne vlade, ker so slučajno nemški otroci, če pa gre za toliko število slovenskih otrok na Kočevskem, potem pa se mu še vredno ne zdi, da bi nam odgovoril, ali se je vršilo zahtevano povpraševanje ali ne. In še nek primerljaj naj navedem v dokaz, kako visoka vlada obema narodnostima v deželi pravico meri z dvojno mero. Ko je zastop stolnega mesta ljubljanskega sklenil, da se imajo po ulicah napraviti napisu samo v slovenskem jeziku, takrat je visoka deželna vlada hitro posegla vmes in je razveljavila ta sklep; na drugi strani nam pa še do danes ni odgovorila na interpelacijo, kako more ona na uradih, kateri so jej podrejeni, še vedno pustiti napise samo v nemškem jeziku. Kadar gre za veljavo nemškega jezika, takrat ima visoka vlada dolg vatel, kadar pa gre za slovenski jezik,

takrat najraje prezira pravico. Zdi se mi, gospoda moja, da tisti, ki imenujejo Avstrijo skrbno mater vsem narodnostim, pač nekoliko pretiravajo; dobra in skrbna je ta mati za nemško narodnost in le kadar gre za davke, takrat smo jej dobri tudi Slovani, kadar jej je pa treba krojiti pravico, je dobra in skrbna mati nemški narodnosti in Madjarom, nam Slovanom pa čisto nič nego mačeha. Obžalovati moramo to, ker tako postopanje nasproti slovanskim narodnostim ni sposobno, utrjevati čut domoljubja; tembolj pa moramo želeti, da bi vlada vendar jedenkrat začela skrbeti, da se bode vsem narodom krojila pravica v jednaki meri.

(Živahno odobravanje v središči. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

Gospod dvorni svetnik baron Hein ima besedo.

S. k. Hofrath Baron Hein:

Ich erlaube mir zunächst zu constatiren, daß zwischen dem Landes Schulrath und der Landesregierung ein Unterschied besteht, indem der Landes Schulrath eine Corporation ist, welche nicht der Regierung untersteht und in welcher es sogar mitunter vorkommt, daß die Regierung in der Minorität ist. Eine Identifizierung zwischen Regierung und Landes Schulrath bitte ich also von vornherein auszuschließen.

Was die Angelegenheit betrifft, von welcher der Rechenschaftsbericht des löblichen Landesauschusses im § 8, Marg. Z. 5 spricht, so haben die vom hohen Landtage gewünschten Erhebungen stattgefunden und ich bin in der Lage, das ziffermäßige Resultat dieser Erhebungen mitzutheilen, welche ergaben, daß unter 2329 die Alltagschule besuchenden Kindern 131 Kinder slovenischer Nationalität gefunden wurden; unter 465 Wiederholungsschulen waren 7 Kinder slovenischer Nationalität. Diese Ziffern vertheilen sich auf folgende Schulen und in folgender Art:

	Alltagschule	Wiederholungsschule
Obenthal	4	2
Gottschee	11	—
Mitterdorf	6	—
Morobitz	8	—
Stalzern	4	1
Suchen mit Nothschule in Obergratz	26	1
Unterdeutschau	49	—
Unterlag	21	3
Untersfrill	2	—

Aus diesen Ziffern ergibt sich zunächst, daß Suchen und Unterdeutschau allerdings eine derartige Anzahl von schulbesuchenden Kindern slovenischer Nationalität aufweisen, daß es unbedingt geboten erscheint, beim Unterricht auf dieselben Rücksicht zu nehmen; an diesen beiden Schulen ist infolge dessen der Abtheilungsunterricht nach Stämmen bereits eingeführt. Ich glaube hiemit den bezüglichen Vorwurf des Herrn Vorredners entkräften zu können.

Es ist weiter noch der schulpflichtigen Kinder slovenischer Nationalität in Unterlag Erwähnung zu thun, deren es den gepflogenen Erhebungen zufolge 21 gibt.

Der Schulbesuch in Unterlag ist in Folge von Terrain-schwierigkeiten, welche die Kinder zu überwinden haben, ein sehr ungünstiger und thatsächlich besuchen in Folge der großen Entfernungen von diesen 21 Kindern nur 10 die Schule; für diese ist provisorisch derartig vorgezogen, daß sie zwar gleichzeitig mit den anderen Kindern, aber in ihrer Muttersprache den Unterricht erhalten. Übrigens ist für den Unterricht dieser Kinder vorläufig die Errichtung einer Excurrando-Schule in Aussicht genommen. In den übrigen nicht erwähnten 9 Schulspengeln kommen Schulkinder slovenischer Nationalität nicht vor.

Ich bitte den hohen Landtag diese Aufklärung zur Kenntnis zu nehmen, indem ich gleichzeitig beifüge, daß der Landes Schulrath in einer der nächsten vielleicht in der allernächsten Sitzung in die Lage kommen wird, sich mit dieser Frage im Detail zu beschäftigen. Ein Weiteres habe ich vorläufig nicht zu bemerken.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Stegnar:

Častiti gospod poslanec Hribar je naglašal, da je stvar pri vladi bila zavlečena. To ni povsem istina. Da resnici pot odprem, rečem, da je deželni odbor šele dne 8. junija leta 1892. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Drugič!“) dotično vlogo predložil deželni vladi, poročilo pa obsega dobo od meseca junija do konca lanskega leta. Torej je bilo samo 6 mesecev minulo. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Pa je že leta 1890. predložil!“) To mi ni bilo znano. V ostalem priporočam, da visoka zbornica pritrdi nasvetom odseka za letno poročilo.

Deželni glavar:

Glasovali bodemo o prvem predlogu odseka za letno poročilo, ki se glasi:

„1. Deželnemu odboru se naroča, da ponovi prošnjo do c. kr. deželnega šol. sveta zastran učnih razmer na nemških ljudskih šolah v Kočevskem okraji, katere obiskujejo slovenski šolski otroci in da se konstatuje njih število.“

Prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Drugi predlog se glasi:

„2. Deželni odbor naj poizveduje, kako je z zastalimi šolskimi globami osobito v Postojnskem okraji in naj vsaj v letnem poročilu za l. 1893. o tem deželnemu zboru poroča.“

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet.

Tretji predlog se glasi:

„3. Vse druge točke § 8. lit. A. letnega poročila vzamejo se v vednost.“

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bodemo glasovali in prosim gospode, ki pritrdijo temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preslopimo sedaj k § 8. črka B.

B) Obrtni pouk.

B) Gewerblücher Unterricht.

Poročevalec Klein:

Visoka zbornica! V imenu odseka za letno poročilo si usojam poročati o § 8. črka B Obrtni pouk.

Deželni odbor navaja v tem poglavju letnega svojega poročila raznovrstne podpore in ustanove, katere so se razdelile učencem državnih obrtnih in višjih strokovnih šol in akademij, učencem strokovnih šol v Ljubljani in Kočevji, obrtnim nadaljevalnim šolam in za pouk v deških ročnih delih. Iz vsega poročila se vidi, da je dežela Kranjska izdala precejšno vsoto za obrtne namene; po drugi strani pa je vesel prikaz, da se goji obrtni pouk v naši deželi čimdalje uztrajneje in tudi uspešneje.

Dasi je torej odsek v tem zmislu poročilo sprejel zadovoljno na znanje, ker vidi, da se dokaj stori za prosep obrtnega pouka, vendar še živo pogreša strokovnega pouka zlasti o dveh važnih obrtnih skupinah, namreč o kovinskem obrtu in o pletarstvu.

Vsekakor bi bilo iskreno želeli, da bi visoka vlada ustanovila strokovni šoli za ti stroki obrtnega pouka, in v tem oziru zadovoljno naglašam, da utegne visoko ministerstvo skorej ustreči tej želji našega prebivalstva.

Omeniti mi je pri tej priliki tudi to, da utegnemo nedolgo dobiti še strokovno šolo za lončarski obrt, in takisto je upati, da se ugodno rešijo sklepi v prejšnjih zasedanjih visokega deželnega zbora, sklepi namreč, ki se tičejo pouka o zidarskem obrtu.

Gledé marg. št. 24. „Nadzorstvo za obrtne nadaljevalne šole“ pa je odsek še vedno tega mnenja, da bi se za nadzornika obrtnih nadaljevalnih šol imenovali strokovnjaki v deželi, ki dobro poznajo naše razmere in so popolnoma zmožni slovenskega in nemškega jezika, tako da morejo brez zadržka občevati z našim prebivalstvom.

K marg. št. 26. bi želel odsek pojasnila, kakšni so uspehi strokovnega pouka v krojaško-obrtni šoli in ali bi prihodnje leto zopet kazalo ustanoviti podpore za krojaški obrt.

Z ozirom na to predlagam v imenu odseka za letno poročilo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1. Deželni zbor jemlje na znanje, da misli visoka vlada obrtni pouk razširiti na pouk o kovinskem, pletarskem in lončarskem obrtu ter želi, da bi se ta pouk skorej otvoril.“

2. Deželnemu odboru se naroča, naj se iz nova obrne do visoke vlade, da v zmislu deželno-zborskega sklepa z dné 31. oktobra 1890. leta za nadziranje obrtnih nadaljevalnih šol na Kranjskem imenuje zgolj take nadzornike, ki so strokovnjaki in popolnoma poznajo deželne razmere ter so do cela vešči obema deželnima jezikoma.

3. Deželni odbor naj v prihodnjem sestanku poroča deželnemu zastopu, kakšni so uspehi poučevanja v krojaško-obrtni šoli gosp. Matije Kunca in ali bi kazalo v prihodnjem letu zopet ustanoviti podpore za učence rečene šole.

4. Vse drugo poročilo, to je marg. št. 17. do 26. sprejme deželni zbor blagovoljno na znanje.“

Deželni glavar:

Otvaram splošno razpravo. Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo.

Želi kdo besede k prvemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, kateri pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Želi kdo besede k drugemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo z drugim predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Želi kdo besede k tretjemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdé tretjemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Želi kdo besede k četrtemu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Dovoljujem si predlagati, da se sedaj sklene seja, ker je ura že precej pozna in združeni finančni in upravni odsek zboruje še danes ob 5. uri.

Na dnevni red prihodnje seje, morebiti zadnje, pridejo sledeče točke:

(Dnevni red glej prihodnja seja. — Tagesordnung siehe nächste Sitzung.)

Prihodnja seja bode jutri ob 9. uri dopoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr nachmittag.

